

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1954. G.

28. FEBRUARĪ

Nr. 9 (476)

PSKP CK LĒMUMS

Par Starptautisko sieviešu dienu — 8. martu

Starptautisko sieviešu dienu — 8. martu padomju tauta šogad atzīmē PSRS Augstākās Padomes vēlēšanu priekšvakarā, varenas politiskās un darba rosmes apstākļos, visai tautai cīnoties par mūsu Dzimtenes tālāku uzplaukumu, laikā, kad Padomju Savienība aktīvi cīnās par starptautiskā saspīlējuma vājināšanu un jauna kara novēršanu, par mieru starp visām tautām.

Padomju Savienības darbaļaudis Komunistiskās partijas vadībā sekmīgi izpilda grandiozo komunistiskās celtniecības programmu. Balstoties uz sasniegtajiem panākumiem socialistiskās industrijas attīstībā un virzot to tālāk, padomju tauta pašai izveidojusi, radoši darbā realizējot dzīvē Partijas un Valdības pasākumus, kas vērsti uz visu lauksaimniecības nozaru un tautas patēriņa priekšmetu ražošanas krasu kāpinājumu, uz visu padomju cilvēku dzīves materialās labklājības un kultūras līmeņa celšanu.

Milzīgu ieguldījumu kopīgajā Padomju valsts varenības stiprināšanas darbā, cīņā par komunismu dod padomju sievietes. Miljoniem padomju sieviešu aktīvi piedalās komunistiskajā celtniecībā, parādot neizsīkstošu enerģiju, radošu iniciatīvu, organizatoru spējas un talantus. Komunistiskā partija, nemitīgi rūpējoties par padomju sieviešu politisko audzināšanu un kulturalo izveidēšanu, par nepieciešamo nosacījumu radīšanu viņu apzinīgai un aktīvai līdzdalībai mūsu zemes pārvaldīšanā, saimnieciskajā un kultūras celtniecībā, izvedusi viņas uz plaša sabiedriski politiskās darbības ceļa.

Padomju sievietes aktīvi piedalās valsts pārvaldīšanā, simttūkstošiem sieviešu parādījušas sevi kā spējīgas valsts darbinieces. Starp PSRS Augstākās Padomes deputātiem ir 280 sievietes, savienoto un autonomo republiku Augstāko Padomju deputātu skaitā ir 2209 sievietes, vairāk nekā pusmiljona sieviešu ir vietējo Padomju deputātes. Gaidāmajās vēlēšanās padomju tautas labākās meitas izvirzītas par deputātu kandidātēm PSRS Augstākajai Padomei.

Komunistiskās partijas audzinātas, padomju sievietes parādījušas sevi kā cienīgas Dzimtenes patriotes cīņā par rūpniecības, lauksaimniecības, zinātnes un kultūras attīstību. Liela ir sieviešu loma socialistiskajā rūpniecībā. Rūpnīcās un fabrikās, transportā sievietes sekmīgi apgūst moderno tehniku, panāk augstu darba ražīgumu un teicamu produkcijas kvalitāti, cīnās par uzņēmumu rezervju un iespēju pilnīgu izmantošanu; daudzas sievietes ierosina jaunas darba metodes ražošanā.

Kolchozu iekārta celusi daudzmiljonu zemnieku masas radošam darbam. Mūsu slavenās kolhoznieces, MTS un padomju saimniecību strādnieces ir pirmajās rindās socialistiskajā sacensībā par augstu un stabilu ražu iegūšanu, par ganāmpulka maksimālu palielināšanu un tā produktivitātes celšanu sabiedriskajā lopkopībā. Desmit-tūkstošiem sieviešu — kolhoznieču izvirzītas par kolchozu priekšsēdētājām, laukopības brigāžu brigadierēm, lopkopības fermu pārziņēm. Daudzi tūkstoši sieviešu, sekmīgi apguvušas mehānizatoru specialitātes, vada traktoros un kombainos, strādā ar sarežģītām lauksaimniecības mašinām.

Visās socialistiskās tautas saimniecības, zinātnes un kultūras nozarēs, valsts aparatā līdztiesīgi viriešiem ražīgi strādā liela sieviešu — specialistu armija. Padomju sievietes ieņem ievērojamu vietu zinātnē un mākslā. Mūsu zemes zinātniskajās, mācību, kultūras un izglītības iestādēs strādā vairāk nekā divi miljoni septiņsimt tūkstoši sieviešu. Sievietes — zinātniskās darbinieces, inženieres un tehniķes, agronomes un zootehniķes ar saviem pētījumiem, izgudrojumiem un atklājumiem padara bagātāku padomju zinātni. Sievietes — rakstniece, mākslinieces, teātrā un kinematografijas darbinieces dod ievērojamu ieguldījumu padomju mākslas attīstībā.

Vairāk nekā miljons sieviešu — skolotāju veltī savus spēkus tam, lai jauno paaudzi audzinātu un mācītu kvēla padomju patriotisma un tautu draudzības garā, uzticīgu komunisma celtniecības lietā. Vairāk nekā divi miljoni sieviešu strādā veselības aizsardzības un fiziskās kultūras iestādēs, pildot darbaļaužu veselības aizsardzības cildeno uzdevumu.

Padomju sievietēm dotas visas iespējas apgūt zinātni un kultūru. Vairāk nekā viens miljons trīsšimt tūkstoši sieviešu mācās augstākajās un specialajās vidējās mācību iestādēs.

Padomju valsts augstu novērtē sieviešu — patriotu pašizveidoto, radošo darbu. Par izciliem nopelniem Dzimtenes labā 2346 sievietēm piešķirts Padomju Savienības Varones un Socialistiskā Darba Varones nosaukums. Par izciliem darbiem zinātnes, izgudrojumu, lite-

raturas un mākslas laukā 741 sievietei piešķirta Staļina premija. Ap 900 tūkstošiem sieviešu — zinātnes un kultūras darbinieces, rūpnieciskās ražošanas pirmrindnieces un novatoras, izcilas traktoristes, graudkopes, kokvilnas audzētājas, cukurbiešu audzētājas, lopkopes — apbalvotas ar PSRS ordeņiem un medaļām.

Padomju zemē dziļi cieni sievieti māti, viņa izpilda svarīgu un godpilnu uzdevumu — audzināt bērnus — nākamos komunisma cēlājus. PSR Savienībā ir spēkā visprogresīvākie likumi pasaulē, kuri nodrošina mātes un bērna aizsardzību, sieviešu darba aizsardzību. «Mātes-Varones» augstais nosaukums piešķirts 41 tūkstotim daudz bērnu māšu. Ar ordeņiem «Mātes slava» un «Mātes medaļa» apbalvots vairāk nekā 4 miljoni sieviešu. Padomju valsts pastāvīgi rūpējas par daudz bērnu un vien-tuļām mātēm, tām materiāli palīdzot, 1953. gadā vien šajos nolūkos izdots vairāk nekā sešarpus miljardi rubļu. Padomju valsts nemitīgi rūpējas par sievieti māti, rada tai iespēju aktīvi piedalīties ražošanā un sabiedriskajā dzīvē, palīdz bērnu audzināšanā. Gadu no gada pieaug izdevumi skolu, bērnudārzu un mazbērnu novietņu celtniecībai, pionieru nometnēm un bērnu sanatorijām.

Uz Padomju Savienības pieredzes pamata visas pasaules sievietes pārliecinās, ka tikai socialisma uzvara nodrošina sieviešu pilnīgu atbrīvošanu un dod viņām iespēju parādīt sevi visās dzīves nozarēs, atrāst savas spējas un talantus. Sekojot padomju sieviešu piemēram, jaunās dzīves celtniecībā aktīvi piedalās Ķīnas Tautas Republikas, Polijas, Čehoslovākijas, Ungārijas, Rumānijas, Bulgārijas, Albānijas, Korejas Tautas Demokrātiskās Republikas, Mongolijas Tautas Republikas, Vācijas Demokrātiskās Republikas sievietes.

Tautas demokrātijas valstu sievietes 8. martu atzīmē ar jauniem panākumiem socialisma celtniecībā, tautas labklājības celšanā un kultūras attīstībā.

Kapitalistisko zemju darba sievietes sagaida Starptautisko sieviešu dienu — 8. martu apstākļos, kad pastiprinās darbaļaužu ekspluatācija un pazeminās dzīves līmenis. Uz sieviešu pleciem kā smaga nasta gulstas drudzānā bruņošanās, pārtikas produktu un plaša patēriņa priekšmetu cenu celšanās, nodokļu palielināšanās un bezdarbs. Trūkums, bads un slimības arvien biežāk klauvē pie viņu gimeņu durvīm.

Darba sievietes kapitalistiskajās zemēs joprojām ir nelīdztiesīgā stāvoklī ar viriešiem. Daudzās pasaules zemēs sievietēm nav tiesības vēlēties un tikt ievēlētām valsts varas organos. Sievietes pirmās tiek atlaistas no darba, un par vienādu darbu viņas saņem mazāku atalgojumu nekā virieši. Arvien pastiprinās uzbrukums darbaļaužu demokrātiskajām tiesībām, arvien vairāk represiju vērs pret demokrātiskajām organizācijām, kuras aizstāv sieviešu tiesības.

Kapitalisma zemju sievietes vairs negrib samierināties ar tādu stāvokli, negrib dzīvot pastāvīgās bažās par savu bērnu dzīvību, par savu gimeņu laimi. Sievietes arvien aktīvāk cīnās par vienādām tiesībām ar viriešiem visās dzīves nozarēs, prasa, lai valsts garantē mātes aizsardzību, politiskās un pilsoņtiesības neatkarīgi no rases, tautības, valodas, reliģijas, tiesības uz izglītību, tiesības dibināt demokrātiskas sieviešu organizācijas.

Visas pasaules sievietes prasa vājināt starptautisko saspīlējumu, miera ceļā noregulēt stridīgos jautājumus, realizēt sadarbību starp tautām, atteikties no atomu, ūdeņraža un citu cilvēku masveida iznīcināšanas ieroču veidu izmantošanas.

Otrajā pasaules karā miljoniem sieviešu zaudēja pašus tuvākos cilvēkus — virus, dēlus, brāļus. Bērnu dzīvības vārdā, cilvēces nākotnes vārdā apvienojas visu zemju sievietes, cīnās par miera aizstāvēšanu, pret jaunu karu. Sieviešu demokrātiskajā kustībā liels spēks ir Starptautiskā demokrātiskā sieviešu federācija, kura apvieno 140 miljonus sieviešu no 66 zemēm.

Starptautiskās sieviešu kustības avangardā iet padomju sievietes. Miera un demokrātijas uzvaras vārdā padomju sievietes attīsta draudzīgus internacionālus sakarus ar tautas demokrātijas valstu sievietēm, ar kapitalistisko valstu un koloniju darba sievietēm. Visas pasaules darba sievietes uzskata padomju sievietes par saviem patiesajiem draugiem aktīvajā cīņā par mieru, par savām vitalajām interesēm, ilgām un centieniem.

Padomju Savienības Komunistiskās partijas Centrālā Komiteja kvēli apsveic padomju sievietes ar Starptautisko sieviešu dienu — 8. martu.

Padomju Savienības Komunistiskās partijas Centrālā Komiteja izsaka ciešu pārliecību, ka Padomju zemes sievietes — strādnieces un kolhoznieces, zinātnes un kultūras darbinieces, rūpniecības un lauksaimniecības spe-

cialistes, tirdzniecības darbinieces un padomju kalpotājas ar savu aktīvo, radošo darbu arī turpmāk vairo mūsu Dzimtenes slavu un bagātības, tās spēku un varenību, ies pirmajās rindās cīņā par komunisma uzcelšanu mūsu zemē.

Komunistiskās Partijas Centrālā Komiteja aicina visas sievietes — rūpniecības, celtniecības, transporta un lauksaimniecības darbinieces neatlaidīgi cīnīties par jauniem un atkal jauniem panākumiem socialistiskajā sacensībā par PSRS attīstības piektā piecādu plāna izpildi un pārsniegšanu, par visu socialistiskās saimniecības iespēju un rezervju pilnīgu izmantošanu.

PSKP CK aicina sievietes — strādnieces, inženieres, tehniķes un meistares vēl enerģiskāk cīnīties par darba ražīguma kāpināšanu, ražojumu pašizmaksas pazemināšanu un kvalitātes uzlabošanu, par produkcijas izlaides palielināšanu no katra ražošanas platības metra, iekārtas racionalāku izmantošanu, studēt un plaši lietot ražošanas pirmrindnieku un novatoru pieredzi, zinātnes un tehnikas sasniegumus. PSKP CK cer, ka sievietes, kas strādā vieglajā un pārtikas rūpniecībā, pieliks visus savus spēkus, lai sekmīgi realizētu visas tautas uzdevumu — strauji kāpinātu tautas patēriņa preču ražošanu, parādīs radošu iniciatīvu un izgudrošanas spējas, lai sasniegtu preču augstu kvalitāti un sortimenta dažādību.

PSKP CK aicina sievietes — kolhoznieces, MTS un padomju saimniecību darbinieces, lauksaimniecības specialistes cīnīties par atpalikšanas ātru pārvarēšanu lopkopības attīstībā, kartupeļu un dārzeņu ražošanā, par graudkopības un visu pārējo lauksaimniecības nozaru tālāku augšupeju, plašāk ieviest kolchozu un padomju saimniecību ražošanā zinātnes sasniegumus un pirmrindnieku pieredzi graudaugu, dārzeņu, tehnisko kultūru ražības un lopkopības produktivitātes celšanā, neatlaidīgi cīnīties par kolchozu sabiedriskās saimniecības augšanu, MTS un padomju saimniecību darba uzlabošanu, par to, lai radītu mūsu zemē pārtikas pārpilnību iedzīvotājiem un izejvielu — vieglajai rūpniecībai.

PSKP CK aicina sievietes — kultūras darbinieces veltīt savus radošos spēkus un spējas padomju zinātnes, literatūras un mākslas, tautas izglītības un veselības aizsardzības tālākai attīstībai; aicina sievietes — kalpotājas — visnotaļ uzlabot valsts aparāta darbu.

Mūsu gaitā uz priekšu — uz komunismu nav mazums grūtību, mums ir vēl uzņēmumi un dažas rūpniecības nozares, kas atpaliek, neizpilda plānus, ir vēl daudz atpaliekošu kolchozu, MTS un padomju saimniecību. PSKP CK izsaka pārliecību, ka padomju sievietes veltīs savus spēkus un enerģiju šo grūtību un trūkumu pārvarēšanai mūsu darbā.

Mūsu zemes komunistiskās celtniecības aktuālie uzdevumi prasa, lai partijas organizācijas vēl vairāk iesaistītu sievietes darbā rūpniecībā, transportā, celtniecībā, lauksaimniecībā, pastiprinātu politisko darbu masās, kultūras un izglītības darbu ar sievietēm, nenogurstoši gādātu par viņu darba kvalifikācijas, kultūras un tehniskā līmeņa celšanu, drosmīgi izvirzītu sievietes vadošā partijas, padomju, saimnieciskajā, arodbiedrību un komjaunatnes darbā.

PSKP CK ierosina partijas, padomju, saimnieciskajām, arodbiedrību un komjaunatnes organizācijām pastiprināt gādību par sieviešu darba un dzīves apstākļu uzlabošanu, sevišķi uzmanību veltījot sievietēm mātēm, palīdzēt viņām bērnu audzināšanā. Nepieciešams diendienā kontrolēt, lai noteikti ievērotu padomju likumu par sieviešu darba aizsardzību un valsts pasākumus gādības pastiprināšanai par sievietēm un bērniem, uzlabot skolu, bērnudārzu, mazbērnu novietņu, pionieru nometņu, sabiedrisko ēdnicu, veļas mazgātavu, šūšanas darbnīcu un citu uzņēmumu darbu, kuru uzdevums ir apkalpot iedzīvotāju sadzīves vajadzības. Stingrāk jākontrolē skolu, bērnudārzu, mazbērnu novietņu, ārstniecības un komunālo iestāžu celtniecības plānu izpilde.

Atzīstot sieviešu sevišķo lomu bērnu audzināšanā, PSKP CK ir pārliecināta, ka padomju sievietes pieliks visus savus spēkus, lai izaudzinātu čaklu, virišķīgu, savai tautai un Padomju Dzimtenei uzticīgu jauno paaudzi, kas spēj pārvarēt jebkuras grūtības.

Padomju Savienības sievietēm arī turpmāk jābūt avangardā cīņā par mieru starp visām tautām un par jauna kara novēršanu, jāstiprina savi internacionālie sakari ar visu zemju darba sievietēm.

Padomju Savienības Komunistiskās partijas Centrālā Komiteja, apsveicot padomju sievietes Starptautiskajā sieviešu dienā — 8. martā, dedzīgi novēl viņām visas tautas saimniecības, zinātnes un kultūras nozarēs jaunus darba panākumus, lai labklājībā un laimē zēl padomju tauta, kura droši iet uz priekšu — uz komunismu.

KOMUNISTU UN BEZPARTEJISKO BLOKA KANDIDATI

Ilja Erenburgs

Domājot par Ilju Erenburgu, lielu rakstnieku un dedzīgu publicistu, man allaž nāk prātā kāda viņa sastapšanās ar saviem lasītājiem un vēlatājiem Rīgas Kultūras un atpūtas parkā. Tūkstotiem cilvēku — strādnieki un karavīri, skolotāji un dzejnieki, komjaunieši un pionieri bija sapulcējušies Brīvības teātrī. Tas notika 1950. gada vasarā. Ilja Erenburgs bija tikko atgriezies no Rietumu valstu apmeklējuma, un viņa vienkāršais un spilgtais stāsts par varonīgo Parīzi, kas spītē amerikāņu kundzībai, drosmīgo komunistu tautu, stāsts par Šveices un Zviedrijas darbaļaudžu dzīvi savijāja visus klausītājus. Milzīgās auditorijas priekšā rakstnieks runāja tā, it kā viņš sarunātos ar labiem paziņām, tuviem draugiem — vienkārši, rāmā balsī, kas atgādina klusus un dziļus ūdeņus, kuri glabā plevilcīgu skaistumu un varenu spēku. Ilja Erenburgs patiešām visur atrodas draugu vidū, viņa darbus allaž lasa Donbasa ogļrācis un Sanktādaugavas atslēdznieks, Kaspijas zvejnieks un Daugavpils skolnieks. Karavīri vienmēr atceras sūro kauju dienas, kad cīņā pret hitleriešu barbariem dienādiņā gāja arī kvēle Erenburga raksti.

Raugoties rakstnieka acīs, kas pratušas tik dziļi ielūkošas gan atsevišķu cilvēku, gan veselu tautu likteņos, izsekojušas visbūtiskākajiem, vissatricinošākajiem mūsdienu vēstures notikumiem, — mēs redzam šīs dziļdomājas, mazliet skumjajās acīs drošu patvērumu rītdienai, ticību miera uzvarai. Ilja Erenburgs labi zina, ka miers neatnāk kā gaīša un saulaina diena, izplešot pāri cieniem un pilstām dzidru vienprātības debess jumus. Miers jāizcīnā, miers jāizstāvē. Šim cildenajam uzdevumam rakstnieks veltī visu savu talantu un sirdsdegsmi.

Ilja Erenburgs raksta gluži tāpat, kā viņš runā — liekas, viņš neizmeklē īpašus vārdus, lepišķis neizdomā savam sacerējumam kompozīcijas metus, bet viņa teikumos allaž jūtas dzīvās pulss, tajos skan rūpes par cilvēces likteņiem, par Turīnas bezdarbnieku un Zēnevas bērnu nākotni.

Kad runā Helgabali, klusē mūzas. Senās parūnas vietā Erenburgs izvērta citu sauksmi: «Rakstniekiem vajag runāt, un vajag runāt skaļi tieši tāpēc, lai neferunātos Helgabali». Nevar bez savijojuma, vienaldzīgi lasīt Iljas Erenburga atklāto vēstuli Rietumu literatēm. «Val rakstnieks var klusēt šajā laikā, paslēpies, nodot bērnu, cilvēku laimī, senus akmeņus, kultūras likteņus?» — valca vēstules autors. Viņa pašizlīdzīgā miera cīņāja darbība ir vis-skaidrākā atbilde šim jautājumam.

Daudz starptautiskos miera piekriktēju kongresos un konferencēs Ilja Erenburgs izteicis padomju cilvēku domas un nelokāmu gribu nosargāt no slepkavu bumbām mūsu druvas vārpas un plemniekus, skolu mājumus un dzējas. Tālu dzirdama padomju rakstnieka balss, kas sasauca ar Hovarda Fasta un Annas Zegerses grāmatu balsīm, saskan ar Pola Robsona dziesmām, sabalsojas ar Go Mo-žo un Pablo Nerudas liesmalnājam dzejām.

Ilja Erenburgs ir dedzīgs padomju patriots un kvēls internacionālists, kas lieliski pazīst milzu kultūras bagātības, ko sakrājuši cilvēce garos gadu simtos. Lāudis, kam dārgs Puškins, prot cienīt Igo un Bairoņu, — saka Erenburgs, un tādā lielā cilvēkā ir arī viņš pats.

Iljas Erenburga romāni izaug no dzīves, tāpat kā visaktuālāko notikumu ierosmē rodas viņa publicistiskie raksti.

«Partizes krišanās» rakstnieks tēlo franču tautas traģēdiju, buržuāzijas nodevību, te mēs sastopamies ar Francijai uzticīgiem cilvēkiem, cīnītājiem, komunistiem. Tas ir redzīga un atsaucīga aculiecinieka stāsts, kura drūmajā noslēgumā skān nešaubīga ticība tautas spēkam — var sadedzināt muzejus, iznīcināt gleznas, bet Parīze tomēr paliks.

Par Lielā Tēvijas kara dienu romānu Erenburgs saka: «Es negribēju rakstīt «Vētru». Kāpēc es tomēr to uzrakstīju? Man liekas, ka mīrušajiem ir savas balsttiesības. Es bieži domāju par tuviniekiem, par draugiem, kas neatgriezās no kara, atceroties stāstus, frontē dzirdēto atziņas, sacīju sev: viņi jau nespēs aprakstīt, kā tie dzīvoja, cīnījās, mīra. Es apsedos pie grāmatas, tāpēc ka nēvarēju aizlēst no atmiņām, nespēju noslēpties tam, kas man likās esam pienākums.»

Iljas Erenburga «Vētrā» valdzina patiesīgums. Sajā grāmatā ļoti daudz varoņu. Nekas, ja arī mēs visus nepaturam prātā, bet Sergeju Vlachovu, brīnīšķīgo franču melnēni Mado, kas mīl mākslu un prot varonīgi karot par brīvību, mēs neaizmirstam.

Rakstnieks ir dzirdējis uzvaras fanfāru skaņas, aizgrābtis vērojās salutu priecīgās zvaigznes, bet romānā «Vētra» viņš stāsta, kā dzimst uzvara, kā tā nogurusi, asiņainām kājām atnāk atpūsties pie karavīru ugunsкура.

Romāns «Devītais vilnis» rāda pēckāra gadus mūsu zemē un Amerikā, Francijā un Čehoslovākijā, citās valstīs. Te mēs atkal satiekamies ar daudzliem pazīstamiem, tuviem cilvēkiem, kurus iemīlējam, lasot «Vētru». Mēs priecājamies par rosiņu celtniecību izpostītajā Minskā, par jauno mežu zālajām un vēl vārajām lapām, kas norādīsies stepes vējā. Sajā grāmatā mēs uzskatām, konkrētās gleznās redzam, kā kapitalistiskajās zemēs nostiprinās miera piekriktēju kustība, kuras varenumu rakstnieks salīdzina ar devīto vilni — visaugstāko jūras bangojumu. Tā priekšā nākas apkļust kara kurinātāju draudiem un ieroču troksnim.

Vēl 1949. gadā, pēc Parīzes kongresa — pirmās lielākās miera spēku uzvaras — Ilja Erenburgs stāstīja Maskavā par «miera karavanām» Bufalo stadionā un jsmietēm, kas skūpstīja Maresjevu, par franču partizāņiem, kas sniedza pūķes Zojas Kosmodemjanskas māteli, stāstīja par Spānijas Internacionālo brigāžu veteranu un nošauto Francijas varoņu ātrātnēm, vīrs kuru galvām gājienā mirdzēja baltais Pikaso balodis un dēģa vārdi: «Mūsu asinis nav pārdodamas». Beldzot savu runu, Erenburgs teica: «Liel lepnums — ir apziņa, ka cīņā par mieru mēs esam priekšējās rindās, kā Stalingradas dienās. Uz mums skatās. Mums tic. Ar šo ticību dzīvo. Šī apziņa mums uzliek daudz pienākumu, no tā kļūst grūtāk, bet šīs grūtības mēs nedrīkstam mainīt ne pret kādu vieglumu.»

Vispasaules Miera Padomes loceklis, divkārtējais Staļina premijas un Starptautiskās Staļina premijas «Par miera stiprināšanu starp tautām» laureāts Ilja Erenburgs nav valrijies grūtību un atbildības, allaž stāvēdamus nomodā par to, lai cilvēki visā pasaulē mierīgi varētu dēstīt ābeles un rakstīt dzejas, uzart atmiņas un šūpot bērnus.

Mūsu Latgales darbaļaudis, balsodami par Ilju Erenburgu — savu kandidātu PSRS Augstākās Padomes vēlēšanās, balsos par tautu draudzību, mieru, par visu krietnas gribas cilvēku laimi.

Andris Vējāns

PSRS AUGSTĀKĀS PADOMES PREZIDIJA DEKRETS

Par Krimas apgabala nodošanu no KPFSR sastāva UPFSR sastāvā

Ievērojot ekonomikas kopību, teritoriālo tuvumu un ciešās saimnieciskās un kultūras saites starp Krimas apgabalu un Ukrainas PSR, Padomju Socialistisko Republiku Savienības Augstākās Padomes Prezidijs nolēma:

Apstiprināt KPFSR Augstākās Padomes Prezidijs un UPFSR Augstākās Padomes Prezidijs kopīgo lēmumu par Krimas apgabala nodošanu no Krievijas Padomju Federatīvās Socialistiskās Republikas sastāva Ukrainas Padomju Socialistiskās Republikas sastāvā.

PSRS Augstākās Padomes Prezidijs Priekšsēdētājs K. VOROŠILOVS
PSRS Augstākās Padomes Prezidijs Sekretārs N. PEGOVŠ

Maskavā, Kremli, 1954. gada 19. februārī

Starptautisko Staļina Miera premiju laureāti

DŽONS BERNALS

Viena no mūsu laimīgākajiem zinātniekiem, tagadējā starptautiskās Staļina Miera premijas laureāta Džona Desmondā Bernala dzīves ceļa sākums ir tipisks angļu inteliģences pārstāvjiem. Viņš dzimis 1901. gadā nelielā Irlijas pilsētiņā Nenagā, ģimenē, kurā valdīja spēcīgas katoliskās tradīcijas. Tomēr studiju gados Bernals piešķēlās studentu progresīvajai daļai, kas mutojot mutuloja universitātē neseno frontes cīnītāju ietekmē, kuri atgriezās no kara, daudz ko izpratuši un izkaldinājuši savus demokrātiskos uzskatus.

Līdz 1927. gadam jaunā zinātnieka galvenās intereses dzīvē bija saistītas ar kristālu pētniecības jaunu metodu izstrādāšanu. Pirmajiem panākumiem grāfita struktūras izdibināšanā sekoja spožu atklājumu sērija, kas ievadīja daudz jaunu ļoti komplicētu vielu kā hormonu, viru un olbaltumu kristāliskā stāvokļa struktūras pētīšanu.

Līdztekus dziļam un nopietnam zinātniskajam pētniecības darbam veidojās arī zinātnieka sabiedriskie uzskati. Bernals kļūst aktīvs cīnītājs par mūsu laika progresīvajām idejām. Viņš piedalās Vispasaules zinātnisko darbinieku federācijas organizēšanā, vēlāk kļūst par Vispasaules Miera Padomes Biroja locekli un par Anglijas miera komitejas locekli.

Bernala darbība miera aizstāvēšanā cieši saistīta ar visu viņa pasaules uzskatu, kāds tam ir kā bezballīgam cīnītājam par progresīvu zinātnei. Viņa pieeja zinātnei ir dziļi realistiska. Tā ir tāda cilvēka pieeja, kurš tieši izbaudījis gan laboratorijā veicamās ļoti rūpīgās pētniecības grūtības, gan priekus, tā ir tāda cilvēka pieeja, kurš lepazīnīs eksperimentatora darbu un savāc pa pilnāmu zinātnes medu. Viņa darbs dod iespēju pilnveidot cementus un noskaidrot fotoelektrisko automātu radīšanai nepieciešamo pusvadītāju jaunas īpašības. Tas atklāj minerālu noslēpumus un tuvinā dzīvās vielas uzbūvē noslēpuma izziņāšanai. Bernals sapņo par to, ka iedarbīgajai un aktīvajai zinātnei, kas drosmīgi ielaužas dzīvē, vajadzētu visā savā bezgalīgajā daudzveidībā pārversties par ikviena cilvēka dzīves un darba neatņemamu sastāvdaļu.

Bernalis ir dziļi un patiesi optimists. Ar sarūgtinājumu viņš runā par to, ka nekad agrāk cilvēce nav pārdzīvojusi tik daudz ciešanu un tādas bailes kā mūsu dienas. Bet tūdaļ pat viņš piemētiņa, ka tajā pašā laikā iespēju labākai dzīvei. Kopā ar daudzliem saviem arāda biedriem zinātniskajā darbā profesors Bernals ar pieaugošām bažām vēro, kā zinātniskie pētījumi kapitāla zemēs aizvien vairāk tiek pielāgoti militārām vajadzībām.

Radiolokācija, tālidojumu raķetes, atombumbas un ūdenraža bumbas, radioaktīvās indīgas vielas un zinātnes pēdējais izkropojums — bakterioloģiskie ieroči — ar to visu nodarbojas aizvien lielāks zinātnieku skaits, kuri varētu likt lietā savas zināšanas mierīgā celtniecībā.

«Patlaban zinātnes likteņi kapitalistiskajās zemēs atrodas to rokās, kuri ienst mieru, kuri vienīgais mērķis ir lemt cilvēkus mokām un nāvē, lai tikai saglabātu savu peļņu». — teica viņš, viesis no Anglijas. Vissavienības miera piekriktēju konferencē Maskavā 1949. gadā.

Bernalis cinās ne tikai pret zinātnes uzurpatoriem, pret tiem, kas cinīsli propagandē karu. Viņš cinās arī pret cerības zaudējušajiem, izmisumā ieslūgušajiem — par viņiem pašiem.

Vīsiem, kurus moka jautājums: «ko darīt?» — viņš dod skaidru atbildi — vērst savu skatnienu uz turieni, kur zinātne vair nekālopo kapitalistiem, bet ir visas tautas īpašums, kur tauta to izmanto, lai radītu skaistu un laimīgu nākotni. Viņš pats ar patiesu tāda drauga zinātkāri, kurš nevelas kaut kam noticēt bez pārbaudes un kurš izveido savus priekšstatus, balstoties uz ilgiem un rūpīgiem novērojumiem, studē un pēti jaunās dzīves celtniecības ainas. Un, lūk, viņa secinājumi: ar prieku un cerību viņš atzīmē, ka Padomju Savienībā un citās zemēs, kur cilvēki veltī visu savu prātu, savu jaunrades darba spēkus vispārējās labklājības vārdā, aug jauna kultūra, jauna gara dzīve. Te ir viņa lieliskā optimisma avots. Šī pasaule, par kuras uzplaukumu viņš priecājas un visās sirds, neatzīst par nenovēršamām slimības, postu, tumsonību, dzīves ierobežojumus un grūtumus, neuzskata par nenovēršamu pašu karu. Šī pasaule nodibināta, balstoties uz pārliecību, ka iespējama bezgalīga visu zemes ražošanas spēku, visu cilvēka spēju attīstība un pirmām kārtām visu to iespēju attīstība, kādās slēpjas zinātne.

Viņa atcīnājumus «izskaidrot» daudzliem miljoniem un simtiem miljoni cilvēku nepieciešamību nosargāt mieru un iespēju nodrošināt to» ne tikvien apgalzmo skaidra doma, bet arī saslīda jūtu kvēle. Tajā programā, par ko cinās Bernals un kas plaši noraksturota viņa daudzajās runās, rakstos un tādos darbos kā «Zinātnes loma sabiedrībā», «Zinātne cilvēces kalpībā» un citos, mēs atrodam vārdus, kas tagad iegūst īpašu nozīmi. «Valdības īstos nodomus, — raksta Bernals, — pārbauda nevis ar to, ko tā saka savai tautai par savas bruņošanās mērķiem, bet ar to, vai tā atbalsta vai ne sasniedzamās vispārējās atbrūpošanās plānus.»

Zinātnieks runā miljonu labas gribas cilvēku vārdā. Šie laudis tagad izveido vareno miera piekriktēju kustību, kas ir vienprātīga un nelokāma savos centienos noliegt atombumbas un visus citus cilvēku masu iznīcināšanas līdzekļus. Atzīmējot tagad to, kāda bijusi šīs vienprātības stiprināšanā vienkāršajam angļu zinātniekam, miera kareivim Džonam D. Bernalam, mēs ar sirsnīgu atziņību atceramies viņa skaļstos vārdus: «Vienīgi aizstāvēt mieru, zinātne atkal atgūs savu īsto uzdevumu un tautas varēs atkal uzticēties tai un piedalīties zinātniskajā darbībā vispārējās labklājības vārdā».

Akademīks A. Oparins

MUSU INTERVIJAS

Arvien vairāk un labāk

PSKP CK un PSRS Ministru Padomes sasauktajā padomju saimniecību darbinieku Vissavienības apspriedē Maskavā mūsu republikas pārstāvju vidū bija arī padomju saimniecības «Budeskalni» direktors b. A. Broks. Sarunā ar mūsu līdzstrādnieku viņš pastāstīja:

— Apspriedē Lielajā Kremļa pili mūsu partijas un valdības vadītāju klātbūtnē deva ļoti daudz ierosināšana, jo sevišķi biedra N. Chruščova un akademiķa T. Lisenko runas.

Ja runājam par «Budeskalniem», jā-saka, ka tie vairāku gadu neatlaidīgā darba rezultātā izveidojušies par plašu daudznozaru saimniecību. Mums ir labi attīstīta graudkopība, 4 liellopu fermas, 3 cūkkopības fermas, divas putnkopības fermas, sava diksaimniecība, 70 bišu saimes un augļu koku dārzs 20 ha platībā. Gandrīz visi darba ietilpīgie procesi šajās nozarēs ir mehanizēti. Iegūstam samērā augstas ražas.

Un tomēr, kā jau tas apspriedē noskaidrojās, padomju saimniecības ir vēl daudz nelzmatotu iespēju un rezervju. Padomju agrobioloģijas zinātne atrod arvien jaunas metodes produktivitātes celšanai, un mūsu pienākums ir šīs metodes apgūt un pielietot pēc iespējas ātrāk.

Vissavienības apspriedes dalībnieku alcinājuma ierosināti, šogad esam nodomājuši realizēt veselu virkni pasākumu, lai paaugstinātu ražas. Jau tagad esam uzākuši vest uz lauka kūdru, kā vienu no lauku mēslējuma sastāvdaļām. Akademiķis T. Lisenko apspriedē norādīja, ka, sagatavojot īpašu mēslējuma sastāvu, var ievērojami paplašināt lauku apmēslošana. Ja uz vienu hektaru agrāk bija vajadzīgas 30 tonnas kūtsmēslu, tad, pielietojot jauno paņēmieni, pilnīgi pietiek ar 3—4 tonnām. To panāk tādējādi, ka kūtsmēslu pieļauca klāt kūdru, kaļķus, fosforu miltus un kaliju. Rezultātā ar to pašu kūtsmēslu daudzumu var nokļāt desmit reizes lielāku platību.

Apspriedē tika norādīts arī, ka mums jāizvairās no tādām kultūrām, kuras satur maz barības vielību. Lai iegūtu vairāk skābarības, šogad pirmo reizi esam paredzējuši sēt kukuruzu, kas satur vērtīgas barojošas vielas. Ievērojot to pašu principu, lopbarības biešu un kaļu vietā šogad sēsim cukurbietes, kas ir sevišķi vērtīga barība jaunoļiem.

Arī kartupeļu stādīšanu šogad domājam izdarīt citādi nekā iepriekšējos gados. Prakse pierādījusi, ka līdzšinējais kartupeļu sēklas sagatavošanas veids — kartupeļu virsotņu apgrīšana — nedod vajadzīgos rezultātus un ka veselu kartupeļu stādīšana ir efektīgāka. Mūsu saimniecībā sēklas ir pietiekami, tāpēc šogad sēklai atļāsim vidēja lieluma kartupeļus un stādīsim veselus. Stādīšanu izdarīsim pēc kvadrātligzdu papēmiena, tomēr citādi nekā agrāk. Mēdz teikt, ka ķīnieši protot no viena kartupeļa izaudzēt veselu spalni ražas. Tas panākams ar stādīšanas padziļināšanu un daudzkārtīgu rušīnāšanu. Līdz šim mēs kartupeļus stādījām samērā seklī — tikai 8—10 cm dziļumā, bet turpmāk stādīsim 20 cm dziļumā un bieži rušīnāsim, lai iegūtu ievērojamu augstāku ražu.

Ražīgumu domājam pacelt arī citās nozarēs: kā diksaimniecībā, tā arī sakņkopībā un dārkopībā. Taču jāatzīst,

ka līdz ar straujo lōpkopības un laukkopības attīstību mūsu saimniecībā joprojām atpaliek celtniecība. Līdz ar liellopu skaita pieaugumu rodas neatliekama vajadzība pēc jaunām kūtiem, bet to celšana rit ļoti lēni, jo šim nolūkam piešķirts nepietiekami līdzekļu. Izlie-tojot maksimālās iespējas, esam uzcē-luši vairākas lopu un cūku kūti, kā arī dzīvojamās ēkas. Bet tas ir pārāk maz. 1954. gadā esam paredzējuši uzsākt jaunas dzīvojamās ēkas un cūku kūti celtniecību, ko pabeigsim 1955. gadā. Bez tam pārbūvēsim bijušo Sa-laspils krogu, kur tiks iekārtotas kluba un bibliotēkas telpas. Divos iepriekšē-jos gados padomju saimniecības terito-rija savas individuālās dzīvojamās mā-jas uzcēla piecas strādnieku ģimenes, bet šogad jau septiņas ģimenes uzsāku-šas individuālo celtniecību.

Līdzšinējos panākumus lielā mērā esam guvuši, pateicoties labai darba or-ganizācijai un disciplīnai.

Vissavienības apspriedes dalībnieki alcināja neželot spēkus, lai padomju saimniecības izveidotu par augsti ie-nesīgām paraugsaimniecībām. Tam ne-pieciešams liels darbs. Mēs, budeskal-nieši, darīsim visu, lai mūsu ieguldi-jums Dzimtenes varēības tālākā nō-stiprināšanā un padomju tautas labklā-jības uzplaukumā būtu jo lielāks.

Mirdza Kēmpa

Ukraini spēlē Raiņa «Pūt, vējiņi»

Ieraugu es latvju Raiņi,
Vaigs tam greznu rakstu lokā
Mirdz uz priekšskara, ko šuva
Ukrainietes liegām rokām.
Viņa vārdi brīnumaini,
Teikti citas tautas mēlē,
Nedzirdētu skaņu guva.
Jau nā, spēka pilnā kvēlē
Ukrainā tās skanām dzirdū.
Tie, kas Dņepras krastā augs,

Sajūt lepnā daugaviēša
Nevaldāmo, drosmo sirdi,
Skaidro mīlu, kura iešale
Sērdinātes dzirdās krūtīs.
Redzu: valgām acīm rauģas
Ukrainu un krievu ļaudis.
Krievzeme,

caur tevi dodas
Pie Sevdēnko tautas Raiņis,
Lielās brāļu mīlas sūtīs,
Ko jau agrā jausmā ļaudis.

Un Sevdēnko brīvais dziesmas
Trauc uz dzimto zemi manu —
Vētras spārnu nestas liesmas,
Un tās Raiņa tauta godās
Tā kā pati savas dānas.
Kādu plašumu es skatu!
Pūt, vējiņi! Kas lai attur
Tavu brīvo šalkošānu
Kremļa zvaigžņu augstumos.
Visu zemju tālumos!

APSTĀTĪES—NOZĪMĒ ATPALIKT

Radošas ieceres aktivitāte

Katrs kārtīgs cilvēks ir savas dzimtas vietas patriots. Iebraucējam viņš zinās gari un plaši stāstīt par savas pilsētas vai ciema vēsturi, leģendām, vietām, izciliem cilvēkiem. Ja par dzimto pilsētu jūms stāstīs talsnieks, viņš katrā ziņā nonāks pie tā, ka mīnēs rajona Kultūras namu, un runās par to leņpi un dedzīgi, kā par sava rajona kultūras centru, gaismas pili. Un kad jūs vakarā aiziesit uz kultūras namu noklausīties kārtējo mākslinieciskās pašdarbības koncertu, nevarēsiet neatzīt, ka talsnieku augstās domas par savu kultūras namu ir pilnīgi pamatotas.

Skan Čaikovska «Lakstīgala». Ļoti skaista, bet arī ļoti grūta dziesma. Taču dziedājuma šīs grūtības nemana. Viegli, it kā dziedātu kopā bārnības pazīstamu tautas dziesmu, koristi pārvaļ visus sarežģījumus. Ritmu maiņas šķiet izaugam nevis no dirigenta žesta, bet gan pašas dziesmas saturā.

Liekas, ka tieši uz klausītāju sirdīm plūst iemijotās padomju dziesmu skaņas. Tās dzirdētas neskaitāmas reizes, radio šīs diendienā pārraida slaveno ansambli un slaveno solistu izpildījumā. Un tomēr jūs klausāties ar tādu pašu prieku un uzmanību, kā tad, kad dzirdējāt šīs dziesmas pirmoreiz. Kaut kāds svaigums, savs tulkojums jūtam ikvienas dziesmas izpildījumā. Un jūs piekritāt dirigentam: arī tā ir pareizi, skaisti un interesanti. Tas taisni ir sevišķi labi, ka dziedātāju kolektīvs atrodas patstāvīgu pieeju dziesmai. Ne jau, velti tas nes padomju dziesmu ansambļa leņpo nosaukumu.

Ansambli nomaina dejotāji. Zilbinošiem virpulim seko cēlas, plīstošas kustības. Kaut arī vienā otrā sarežģītākā soli vēl jūtama nedrošība, taču aci pricina deju precīzais zīmējums, meitenes skaistie tautas tērpi un galvenais — iejušanās deļā, temperaments, dzīves prieks, kas dzīkst no katras kustības.

Labi, skaisti, — jūs novērtējat kultūras nama mākslinieciskās pašdarbības kolektīvu sniegumu, kad koncerts beidzies.

Pēc koncerta aprunājami ar dirigentu Zīgrīdu Zvaguļi, koristiem un dejotājiem. Un jāsaka atklāti: pārņem zibina, ka šie vērtīgās programmas savatavotāji un izpildītāji ar savu sniegumu itin nemaz nav apmierināti.

— Var jau būt, ka jums patīka, — saka Zīgrīds Zvaguļis. — Laikam citur esat dzirdējuši siltākus korus. Bet tas, ko mēs šovakar parādījām, ir daudz daudz vājāk par to, kas mūsu spēkos.

Izsakām vēlēšanās parunāt par kora darbu sīkāk. Zīgrīds Zvaguļis sasauca kora padomes apspriedē. Šeit nav parasts, ka visus kora darba skarus jautājumus izšķir dirigents viens pats. Viņš ir galvenokārt mākslinieciskais vadītājs. Pārējos jautājumus, tai skaitā organizatoriskos, kārtā padome, kurā ievēlēti aktīvākie koristi.

Un, lūk, padomes apspriedē nākas dzirdēt daudz kā tāda, kas mūsu sajūsmu par Talsu Kultūras nama mākslinieciskās pašdarbības kolektīviem stipri vien atvēršina.

Paši koristi pierāda, ka koris nevis progresē, bet slīd lejup.

— Pagātne mums ir slavena, — saka kora vecākā vietnieks Arturs Čēbers. — Esam dziedājuši republikas Dziesmu svētku noslēguma koncertā. Jā, mūsu balss trīcinājusās Rīgas operas zāles sienas. Esam koncertējuši daudzās Padomju Latvijas pilsētās, viesojāmies Igaunijā. Bet tas viss, diemžēl, ir pagātne.

Pārrunās izskan daudz rūgtu vārdu. Negribas tiem piekrist. Liekas, ka spontāni izvērsušies kritika un paškritika ir pārāk barga, jo koris nūdien dziedāja labi. Taču fakti ir stūrgalvīgi, un gribot negribot nākas tos atzīt.

Visbēdīgākais no šiem faktiem ir tas, ka nemitīgi mazinās kora dalībnieku skaits. Pirms pāris gadiem kori dziedāja 70 dziedātāji, pašlaik šis skaits sarucis līdz 40. Arī no tiem daži ir visai nedisciplinēti, neregulāri apmeklē mēģinājumus, neierodas pat uz koncertiem. Piemēram, arī šī vakara koncertā neesot bijis pilns sastāvs. Vispār, organizatoriskā puse kori, tāpat kā pārējos kultūras nama kolektīvos, kļūst, kā saka, uz abām kājām. Bijuši pat tādi gadījumi, kad nevīzība organizatoriskajos priekšdarbos izjaukusi iepriekš sarunātus un izziņotus koncertus kolehozos. Tā nesen izjucis padomju dziesmu ansambļa brauciens uz vienu no labākajiem Talsu rajona kolehoziem «Uzvara». Ansambļa dalībniekiem šis gadījums sāpīgi ķēries pie sirds.

— Vai tad tādas lietas drīkst notikt, — viņi saka. — Pusotra gada laikā esam snieguši 73 koncertus. Tas

nav mazs skaits. Un te uzreiz tāda izgašanās.

Ar saviem sasniegumiem nav īsti apmierināti arī deju kolektīva locekļi. Disciplīna kolektīvā laba. Mēģinājumi notiek regulāri divas reizes nedēļā. Ļoti enerģisks un lietpratīgs ir vadītājs Alberts Strauss. Metodes, ar kādām viņš apmāca kolektīvu, sākumā modinājušas bažas. Prasība, lai katras dejas izpildījums, katrs solis un kustība gūtu māksliniecisku attaisnojumu, likās pārāk augsta. Vai tad var mākslinieciski deļot bez jebkādam priekšzināšanām? Alberts Strauss pierādīja, ka var. Nepieciešamās zināšanas un prasmi var iegūt mācoties. Arī vienkāršas, katram viegli apgūstamas kustības, ja vien tās ir skaistas, atbilst dejas saturam un pauz tās ideju, ir mākslinieciskas. Kad pie šīs atziņas nonāca viss kolektīvs, darbs kļuva daudz interesantāks, pavērsās perspektīvas. Taču dažādi organizatoriski negludumi bremzē deju kolektīva attīstību. Grūti, piemēram, iedomāties, kā kolektīvs lai strādā — iestudē jaunas dejas un piedalās koncertos — ja kultūras namam nav sava pianista. Bet tieši tāds ir stāvoklis tai laikā, kad iepazīstamies ar kultūras nama darbu.

Visvairāk apmierināts ar sava kolektīva darbu liekas dramatiskā pulcīna vadītājs Pēteris Latīševs. Taču grūti atrast konkrētu pamatu šai pašapmierinātībai. Acīm redzot tā balstās galvenokārt uz pārliecību par panākumiem nākotnē. Tiesa, vadītājs šeit strādā nesen, un neviens nav tiesību darīt viņu atbildīgu par kūrūmu kolektīva iepriekšējā darbā (pagājušajā gadā iestudēti tikai viens vienocēlens un viena liela luga), kā arī par nepietiekamo iekšējo disciplīnu (pulcīnā gan skaitās 20 dalībnieku, taču īsti aktīvi strādā tikai 8). Pēteris Latīševs ir pieredzējis bagāts mākslinieks ar lielu profesionālu stažu. Nav šaubu, ka, enerģiski liekot lietā savas zināšanas, viņš paveiks daudz.

Dramas pulcīna nākotnes nodomi ir visai interesanti. Paredzēts iestudēt A. Zilinska muzikālo komediju «Zīlo ezeru zemē», ko komponists esot piemērojis speciāli mākslinieciskās pašdarbības kolektīvu iespējām. Arī koristi par šo nodomu ir lielā sajūsmā. Tāpat būšot iespēja sagādāt nelielu orķestri. Labs, apveicams nodoms. Ja to izdosis realizēt, talsnieki savam kultūras namam būs no sirds pateicīgi.

... Optimistisko noskaņojumu uz brīdi gan aizēno pirms šīs brīža dzirdētā sūdzība par pianista trūkumu... Vai kultūras nams, kurā varējies rasties tāds nelāgs stāvoklis, spēš tik galā ar tik sarežģītu pasākumu kā muzikālās komedijas iestudējums? Taču tā ir veca patiesība, ka liel mērķi, grūti veicami uzdevumi spārno entuziasmu, valro enerģiju. Lai tā būtu arī šoreiz!

Rajona Kultūras nama uzdevumi sniedz daudz tālāk par savu mākslinieciskās pašdarbības kolektīvu organizēšanu un vadīšanu. Kultūras nams pašā pirmajā kārtā ir visa rajona mākslinieciskās pašdarbības metodiskais centrs. Kad kultūras nama mākslinieciskajai vadītājai Ernai Latīševai un pulcīnu vadītājiem jautājam, kā veicas ar šā atbildīgā pienākuma pildīšanu, — neviens no viņiem nevar sniegt kaut cik iepriecinošu atbildi. Arī rajona izpildkomitejas kultūras nodaļas vadītāja Alma Grauze atzīst, ka ar ciemu un kolchozu mākslinieciskās pašdarbības kolektīvu metodiskās vadības uzdevumu kultūras nams netiekot galā. Nevar, protams, teikt, ka rajona kultūras iestāžu tīklā nav nekāda metodiska darba. Tiek rīkoti semināri dramatisko pulcīnu vadītājiem, deju pulcīnu vadītājiem, koru dirigentiem, lietiskās mākslas meistariem, kolchozu kultūras organizatoriem. Bet visi šie ļoti vērtīgie pasākumi nespēj apmierināt mākslinieciskās pašdarbības kolektīvu arvien pieaugošās prasības pēc metodiskās palīdzības. Pieredze rāda, ka vislielāko efektu dod tāda palīdzība, kad kvalificēti kultūras nama un izpildkomitejas kultūras nodaļas darbinieki izbrauc tieši uz vietām un konkrēti, praktiskā darbā pamāca, kā labāk sagatavot lugu, dziesmu, deju, kā organizējami kultūras pasākumi ciemos un kolchozos. Bet tieši šāda veida metodisku palīdzību Talsu rajona ciemi un kolchozi saņem maz. Kultūras nama darbinieki gan palaiķam izbraucot uz ciemiem un kolchoziem, taču nekādus daudzāz jūtamus rezultātus šie braucieni nav devuši.

Vārdu sakot, par īstu, iedarbīgu rajona mākslinieciskās pašdarbības metodisko centru Talsu Kultūras nams vēl nav kļuvis.

— Ja jums ir vēlēšanās redzēt, kā strādā labs metodiskais centrs, — saka

kultūras nodaļas vadītāja, — aizējiet uz rajona bibliotēku. Tās vadītājs Jānis Tāle šai ziņā ir īsts paraugs darbinieks.

Bibliotēkā ierodamies nevisal izdevīgā brīdī. Lielākajā daļā telpu notiek remonts (jau ļoti ilgi). Tādās reizēs nav jābrīnās par vienu otru nekārtību un neērtību. Taču šeit nekādas nekārtības nav manāmas. Ir tikai mazliet pašauri.

Kultūras nodaļas vadītājas uzslava par bibliotēkas vadītāju patiešām pelnīta. Kaut pagūstam tikai mazliet iepazīties ar bibliotēkas darbu, tūdaļ redzam, ka Jānis Tāle ir vīrs ar čaklām rokām, rosmīgu prātu un dedzīgu sirdi. Krietni palīgi viņam ir arī pārējie bibliotēkas darbinieki. Skaids, ka, vienīgi pašai izdevīgi un prasīgi strādājot, četri cilvēki spējuši pienācīgi apkalpot bibliotēkas lasītājus, kuru skaits pagājušajā gadā sasniedza 27.492, tai pašā laikā plaši izvērsot arī metodisko darbu.

Metodisko palīgīdzekļu sagatavošanai Talsu rajona bibliotēkas darbinieki, un vispirma kārtā pats bibliotēkas vadītājs, ziedojuši ļoti daudz laika un enerģijas. Tāpēc arī daudz padarīti.

Kāda mīlestība uz savu darbu ieguldīta, piemēram, izcilēm padomju rakstniekiem veltītajos albumos! Aplūkojam vienu no tiem. Tas ir Andrejam Upitim veltīts albums. Tajā ietilpst liela formata ģimeine, uz atsevišķām vienādu izmēru kartona lapām uzlīmēti dažādi fotozņēmumi, rakstnieka dzīves apraksts, plaša bibliogrāfija un no periodiskiem izdevumiem izgrīztas recenzijas. Līdzīgi albumi stāsta arī par Vili Lāci, Annu Saksi un Aleksandru Fadejevu. Katreiz, kad bibliotēka rīko šiem rakstniekiem veltītas izstādes, kartona lapas ierāmē un izvieto stendos. Šie albumi kalpo ne tikai rajona bibliotēkas vajadzībām. Itin bieži, piemēram, kad rīko lasītāju konferences, tie nonāk arī ciemu bibliotēku rīcībā.

Metodiskā darba centrā ir katru mēnesi sarīkojamie kultūras darbinieku semināri, kuros rajona bibliotēkas darbinieki vada bibliotēku sekciju darbu. Taču līdztekus šiem semināriem rajona bibliotēkas darbinieki, visbiežāk pats vadītājs, sistemātiski izbrauc uz atsevišķām lauku bibliotēkām, kuru darbu tad analizē nākamajā seminārā. Lauku bibliotēku pārbaude noorganizēta tā, ka tajā piedalās kaimiņu bibliotēku pārstāvji. Tādējādi vienas bibliotēkas pārbaudē konkrētus norādījumus un pamācības saņem vairāki bibliotekāri.

Rajona bibliotēka saņem daudz metodisku norādījumu no LPSR Valsts bibliotēkas un republikas Kultūras ministrijas. Visi šie materiāli tiek novadīti līdz ciemu un kolchozu bibliotēkām.

Lauku bibliotēku darba uzlabošanā svarīga loma ir tam, ka rajona bibliotēkas darbinieki sistemātiski pārtulko un pavairo attiecīgos rakstus no žurnāla «Klub» un citiem centralajiem periodiskajiem izdevumiem. Līdz šim pārtulkoti apmēram 50 šādi raksti. Talsu rajona bibliotēka izstrādā arī patstāvīgas metodiskās vēstules, kuras izmantoja pašu rajona bibliotēkās iegūtā pieredze. Tādas vēstules Talsu bibliotēka izsūta lauku bibliotēkām jau kopš 1947. gada.

Te minēti tikai daži pasākumi. Bet tie raksturo, cik plaši Talsu rajona bibliotēka izvērsusi metodisko palīdzību lauku bibliotēkām. Tāpēc bibliotēku darbs Talsu rajonā no gada gadā uzlabojas, aptverot arvien lielākas darba jau masas.

Atliek tikai novēlēt, lai Talsu rajona Kultūras nams mācas no bibliotēkas, kā organizējams un izvērsams metodiskais darbs.

Dzīvē nereti gadās, ka cilvēks sākumā sajūsmīnās par kādu lietu, bet, iepazīstoties ar to tuvāk, sajūsma plok. Tā mums gadījās Talsu Kultūras namā. Noklausoties mākslinieciskās pašdarbības koncertu, mums šķita, ka kaut ko labāku periferijas pilsētas kultūras namā grūti vēlēties. Acis mums atvēra paši kultūras nama laudis, un mēs ieraudzījām, ka daudzās nozarēs attīstība apstājusies, dažās pat notikusi slīdēšana atpakaļ, bet ir arī nozares, piemēram, metodiskā palīdzība lauku mākslinieciskās pašdarbības kolektīviem, kur darbs vispār vēl nav bijis izvērsts kā nākas. Jo ātrāk rajona kultūras dzīves vadītāji sapratis, ka tie ir ļoti bēdīgi fakti, jo labāk. Tad viņi atcerēsies padomju dzīves likumu, ka samērīnāšanās ar sasniegto, apstāšanās uz vietas īstenībā ir slīdēšana atpakaļ. Tikai pārvarot šo atpakaļ slīdēšanas tendenci, mobilizējot visus radošos spēkus un organizatoriskās iespējas, Talsu Kultūras nams varēs paturēt tās pirmrindas pozīcijas, ko tas ar neatlaidīgu darbu ieguvis agrākajos gados.

J. Pabērzs,
A. Stankevičs

Viens no lielākajiem trūkumiem teātru darbā rodas tad, ja uz skatuves tiek sniegta tikai dramaturģiskā darba ilustrācija, spēle, kas gan «līdzīga patiesībai», bet kurā pašas patiesības nav. Skatuviskā patiesība prasa izjūtu spilgtumu, vienreizību. Kad novārtā tiek atstāta mākslinieciskā izteiksmība, tad, tāpat kā tajos gadījumos, kad krāsainība un virtuozī spēles momenti ir pašmērķis, mēs varam teikt, ka izrāde nav sevi attaisnojusi. Abos gadījumos iestudētāji ir palikuši vēsi pret lūgas saturu, pret galveno, virzošo izrādes domu.

Valsts Krievu dramaturģijas teātri iestudētās Tautas rakstnieka Andreja Upiša komedijas «Peldētāja Zuzanna» uzvedums ir viens no tiem darbiem, kas pierāda, kāds mākslinieciskās izteiksmes spēks izrādē piemīt tad, ja tajā izpaužas aktīva, īsteni radoša attieksme pret lūgas saturu.

A. Upiša dramaturģija ir cīņas dramaturģija. Tā vērsas pret noteiktu pretinieku — latviešu buržuāziju. Režisors Aleksandrs Leimanis, kas iestudējis komediju «Peldētāja Zuzanna» Krievu dramaturģijas teātrī, to ne tikai sapratis, bet iesakņojis savā iecerē. Radot izrādi, viņš vadījis no rakstnieka pašā norādījumā — nesaudzīgi atklāt zināmās šķiras vai sabiedrības grupas būtību patiesības gaismas baltajā lokā. Rezultātā radusies kaujinieciska izrāde ar līdz pārdrošībai novestiem krāsu sabiezējumiem.

Pirmajā mirklī iestudējums pārsteidz, tad pārliecina. Teātrim ir tiesības uz pasvītrotu formu, ja to noteic aktīva attiecība pret saturu, ja drosmīgais, negaidītais ļetver sevi asu mērķtiecību un attaisnojumu. Tā tas izrādē arī ir. Piemēram, ikkatru ziepju fabrikanta un mežu ekspluatatora Kleberga soli nosaka viņa balles no bankrota un cietuma. Viņš ir pārspekuļējies un viņu var glābt tikai nauda, ko tam par katru cenu ir no nama un kino īpašnieka Baumaņa jādabū atpakaļ. Bet Klebergam nav nekādu pierādījumu, ka šī nauda tam pienākas, un tādēļ viņš norij visu — apvainojumus, skandālu, ģimenes negodu, lai tikai neizjūktu sava dēla laulības ar Baumaņa meitu un lai tikai Baumanis neatteiktos naudu samaksāt. Galvu ierautu plecos, kā ik brīdī gaidot jaunu triecienu, krumpainām rokām, kas, šķiet, tā vien tiecas kaut kur piekerties un izmisīgi iekrampēties, lai nebūtu jānogrimst, tāds viņš parādās pārējo vīdū, reizē drausmīgs un nožēlojams, izsmejams un nicināms, kā krupis, ko izaudzinājis divvainā zvārnīca — buržuāziskā sabiedrība. Lielisku izpildījumu šim tēlam dod LPSR Tautas mākslinieks, Staļina premijas laureāts J. Jurovskis. Te satira — viens no visgrūtākajiem mākslas veidiem — gūst īsti pārliecinošu izpaušmi.

Arī pārējo tēlu iztulkojums, tas, kā akcentēta viņa vai otra lūgas situācija, liecina par režisora ieceres pilnīgu sakrīšanu ar dramaturģisko materiālu. Nekur nav nodzēsti vārdi, kuriem vajag atmāskot. Bet uz skatuves patiesību nes aktieri. Režisors ievirzē ir ļoti nozīmīga, taču saglabāt no izrādes izrādē izjūtu patiesību, iekšējo piesātinājumu, lai būtu tiesības pastāvēt negaidītajai un neparastajai formal, var tikai aktieris pats. Šajā ziņā viens otrs no komedijas «Peldētāja Zuzanna» izpildītājiem Valsts Krievu dramaturģijas teātrī nespēj vienmēr noturēties vienā un taj pašā mākslinieciskajā līmenī.

Iepriekš pieminētajā gadījumā J. Jurovskis dod pilnīgu sava tēla rīcības iekšējo attaisnojumu. Tāpat ļoti attaisnoti savas lomas visās izrādēs veido LPSR Nopelniem bagātais mākslinieks A. Astarovs, spēlējot Baumaņa svaini kāpostdārznieku Vabīgu, un LPSR Nopelniem bagātā māksliniece A. Aleksandrova kā viņa sieva. Piemēram, Vabīgas atgriešanās no kinoteātra, kur tā tik tālu piesātinājusies ar smadzenes saēdēšo buržuāzisko mākslu, ka viņa jau raustās mehānisku refleksu varā, ir vienmēr piepildīta un pārsteidz ar savu satirisko asumu. Bet ir aktieri, kas, aizbildinoties ar satirisko pārspēlējumu, sāk lietot komiskus izteiksmes līdzekļus kā pašmērķi, vai arī vienkārši «iespēlējoties» aizmirst domāt par saturu. Tā aktieris V. Sachovskis, tēlojot ierēdni Grāvi, reizēm aizmirst lomas virszudumu. Tādos gadījumos viņa kļūpšanās, ko redzam izrādē, dusmīgā piepūšanās Baumaņa meitas Alises zobgallu dēļ un pasvītroti kais-

līgā tiekšanās pēc meitenes tās labvēlības brīžos liek smieties par Grāvi tikai kā par stulbu cilvēciņu. Bet patiesībā mums, izsmejot Grāvi, jāsmejas par visu sabiedrisko iekārtu, kas varēja radīt tādu aprobežotību un vēl padarīt to par sabiedriskās domas noteicēju un cenzoru. Jo Grāve taču ir tas, kas lūgā noteic vienas vai otras filmas parādīšanos uz ekrana.

Liekas ir izrādē arī dažas cand. theol. jaunā Kleberga izdarības. Piemēram, biežā roku celšana pret debesīm, Tīklīdz šīs žests neliziet no vēlēšanās pasvītrot viņa «no visiem pasaules grēkiem tiro dvēseli» pretstatā pārējiem, tas jau vairs nemaz nekalpo tēla liekulības atklāšanai, bet gan vienkāršai publikas smidzināšanai. Jaunā Kleberga tēlotājs aktieris P. Gorins pārāk nonācis šādu arišķīgu, nevajadzīgu spēles papēmienu varā. Tai pašā laikā jāatzīst, ka viņš ļoti labi veic sarežģītos dialogus ar savu skolnieci un nākošo līgavu Alisi, tādējādi apliecinādamas sevi kā jaunu, spējīgu Krievu dramaturģijas kolektīva locekli. Lomas saturam neatbilstoši pārspēlējumi liela mērā sabojā arī Baumaņa kundzes tēlu (aktrise L. Kajužnaja).

Ne visās izrādēs vienādi savu uzdevumu veic A. Isajeva Alises lomā. Ir reizes, kad jaunā māksliniece pilnīgi pārliecina ar savu tēlojumu, bet atsevišķos gadījumos zūd lomas mērķtiecībā. Jaunība, vēlēšanās dzīvot rada Alisē satraukumu, zināmu protestu pret apkārtējiem cilvēkiem, kuri grib viņu pakļaut un izlietot kā ieroci savām tīri mantiskajām interesēm. Alisi pārsteidz tas, ka no viņas visi prasa tikumību, bet paši liekuļo. Viņa sadūļņojas, bet šai dumpībai nav dziļāku sakņu un tā nobeidzas ar kompromisu — tiesībām piedalīties divkosīgajā spēlē. Alise nevar izgaist par varoni mūsu, padomju skatītāju acīs, bet caur viņas pārdzīvojumiem: ironiju pret saviem audzinātājiem, bērnišķīgajiem izlēnciemiem, sacelšanos un sāpīgo vilšanās, redzot, ka viņai apkārt nav neviena cilvēka, par kuru nevarētu teikt, ka tas «šlepeni viņu dzer, bet atklāti ūdeni liela», tiek norauti visi plūvuri ģimenes dzīvei buržuāziskajās aprindās. Atklājas morālais pagrimums un mantrāsība, kas slēpta aiz svētku maskas. Aktrisei izpildītājai tādēļ visa sava tēla dzīve jāpakļauj šim galvenajam uzdevumam. Ne pietiek tikai ar intonāciju bagātību, te jādzīvo, jādomā, jājūt, tiecoties uz vienu noteiktu mērķi — savas apkārtnes novērtējumam. Tādēļ A. Isajeva Alises tēls uzliek lielu atbildību. No viņas liela mērā atkarīgi izrādes panākumi.

Ar zīmīgi tvertajiem tēliem, asajām situācijām «Peldētājas Zuzannas» inscenējums skatītājos tiek izsaukts parreizals novērtējums. Piemēinot novirzu nav daudz, tādēļ tās nespēj izjaukt inscenējuma visumā pareizo skanējumu.

«Peldētājas Zuzannas» izrādē interesantus tēlus vēl sniedz N. Zavoronkovs (namīpašnieks Baumanis), V. Vajevska (Kleberga kundze), N. Roščina (Baumaņa kalpone Minna), G. Komarova un M. Tifenbergs kā kinoteātra dejotāji. Zināmas grūtības ar grāmatveža Dzīrpa tēlu ir aktierim V. Zukam. Skatītājam, kurš nav jau iepriekš sastapies ar šiem «socialistiem» vārdos, kas patiesībā bija savu maizesdevēju padevīgie kalpi bez morāles un mugurkaula, Dzīrpa vieta lūgā nav īsti skaidra. So tēlu nevar atmāskot tikai ar pretīgiem smaldiem un klanīšanās Baumanim. Līdz galam jāatmasko viņa meli, viņa dubultā sirdsapziņa, lai lūgas noslēgumā, kad tas Alisei paziņo, ka pārdod savu darbspēku, bet sirdsapziņu nē, neviens vairs nebūtu šaubu par šīs frazes tukšību un melīgumu.

Izrāde «Peldētāja Zuzanna» Valsts Krievu dramaturģijas teātrī sevi attaisnojusi. Parādot dzīvi buržuāziskajā Latvijā, tā satrauc un vērsas ne tikai pret lūgā parādītajiem notikumiem un personām, bet arī pret kapitalistiskās iekārtas atliekām un sāpīgiem padomju cilvēku apziņā. Spēcīgs izrādes noslēgums aktīvizē skatītāju. Brīdī, kad visas uz skatuves atrodās sabiedrības aizrautība par kinoteātra dejotāju «atrakelām» novesta līdz kulminācijai, Alise piepeši pārtrauc spēlēt uz klavierēm pavadijumu un, izskrējusi priekšplānā, met skājus smieklus «godājamo pilsonu» atkalīnātajās sejās. Šis noslēguma akcents arī lūgas uzvedumā ietvertos deju numurus pakļauj satura atklāsmē.

Republikas teātri sagatavojuši virkni jaunu inscenējumu. Attēlā pa kreisi — aktieri V. Stabulniece (Nataša) un V. Ķimelis (Boriss) V. Rozova lugas «Dzīves lappuse» uzvedumā Jaunatnes teātri. Vidējā attēlā — skats no G. Landaua lugas «Sniegaltītes skola» Leļļu teātri. Attēlā pa labi — skats no E. Vīldes komēdijas «Laimas pūķis» inscenējumā Leona Paegles vārdā nosauktajā teātri. Vestmāra lomā — V. Bergs, Līnas lomā — R. Birgere, Lauras lomā — Z. Dekša.

RĪGAS CENTRA IZBŪVES PROBLEMAS

Rīgas Pilsētas laukuma projektēšanai ir jau sava vēsture. Gadu gaitā notikusi vairākkārtēja «vērtību pārvērtēšana», pieņemtas un atkal atmestas dažādas koncepcijas. Tagad pienācis laiks stāties pie Vecrīgā paredzēto jaunceltnu (Partijas skolas u. c.) būves, un Arhitektūras Padomei visā drīzumā jāizšķir par vienu vai otru laukuma projekta variantu.

Tāpēc šīs dienas sarīkotā projekta variantu sabiedriskā skate bija pulcējusi Arhitektu savienībā kuplu skatu interesentu. Izraisījās dzīva domu apmaiņa, izskanēja visdažādākie «par» un «pret».

Pilsētas laukuma projekta autors ir arhitekts J. Vasiļjevs. Variantu, kas, šī projekta plānojuma principus saglabājot, tomēr ienes tajā ievērojamus pārveidojumus, izstrādājis arhitektu grupa Rīgas pilsētas galvenā arhitekta pārvaldē. Trešo projektu, patiesībā projekta skici, iesnieguši Maskavas Arhitektūras institūta aspiranti E. Pučiņš un V. Dorofejevs; ar abiem iepriekšējiem salīdzinot, viņu atrisinājums ir principiāli atšķirīgs.

Kādi ir pamatajautājumi, kuros pastāv domstarpības atsevišķo variantu autoru starpā?

Vispirms atzīmēsim, ka nosaukums «Pilsētas laukums», attiecināts uz laukumu vietā, kur Lēpina iela šķērso bijušā Rātslaukuma teritoriju, vairs neatbilst reālajai situācijai. Par Pilsētas laukumu šai vietā varējām runāt vēl, teiksim, 1948. gadā, kad te plānoja celt Izpildkomiteju, Dailes teātri, Pilsētas bibliotēku un pie Daugavas — Uzvaras arku. Vēlāk noskaidrojās, ka pareizāk monumentalās ēkas celt citur; galvenais akcents aizvirzījās uz Republikānisko laukumu bijušās Cītdailes teritorijā. Iepriekšējā vietā palikusi vienīgi bibliotēka.

Skaidrs, ka laukuma idejiskais saturs līdz ar to radikāli izmainījies. Vienaļa, kā mēs šo laukumu pie Lēpina ielas nosauktu, Pilsētas laukums — centrālais laukums Padomju Latvijas galvaspilsētā! — tas vairs nav. Tā patiesie uzdevumi tagad citi. Pirmais: veidot ieeju pilsētā resp. arhitektoniski izveidot Lēpina ielas atvērumu pret Daugavu, reizē atrisinot satiksmes mezglu Lēpina ielas un Komjaunatnes krastmalas krustojumā. Otrs: organizēt Vecrīgas arhitektūras pieminekļus, veidojot ar Lēpina ielu saistītu Vecrīgas ansambļa centru.

Ieskatoties bagātajā atziņu krātuvē, ko mums sniedz mūsu Dzimtenes galvaspilsētas Maskavas un daudzu citu lielu un mazu padomju pilsētu socialistiskās rekonstrukcijas projekti, redzam: vēsturiski izveidojušās pilsētas daļas un izcili pagātnes arhitektūras objekti netiek vis «konservēti», izolēti, saglabāti kā muzeja eksponāti, bet tiek iekļauti pilsētas dzīvajā organismā. Mākslinieciski augstvērtīgu arhitektūras pieminekļu izteiksmes spēks netiek ne nomāsts, ne klusināts — gluži otrādi, dažkārt tie tikai tagad gūst iespēju runāt pilnā balsī. No otras puses, aizvāks un likvidēts tiek viss regresīvais, traucējošais, — viss, kas varētu kavēt vai aplam ievirzīt pilsētas tālāko attīstību.

Atcerēsimies, ka Vecrīgu sākotnēji gribēja izolēt un saglabāt neskartu, apturot Lēpina ielu pie tās agrākās robežas un vedot satiksmi apkārt pa bulvāra pusluci. Taču tādi šī pilsētas daļa, kurā koncentrēti 82 arhitektūras pieminekļi (6 no tiem — Vissavienības nozīmes), kļuva nevis par socialistiskās Rīgas organisku sastāvdaļu, bet par nopietnu kavēkli tās dzīvē. Tā-

pēc lēmums vest Lēpina ielu taisni cauri uz Daugavu un pāri tai jāuzskata par pareizu, padomju pilsētībūvniecības principiem atbilstošu.

Cits jautājums ir: kā to izdarīt. Te projektu autori iet atšķirīgus ceļus. Protams, Lēpina iela arī Vecrīgā būs Lēpina iela — nevis šaura, likumota, bet ērta, plata. Nekādi viduslaicīgi šķēršļi nedrīkst kavēt dzīvo satiksmes līdzekļu un gājēju plūsmu padomju pilsētas galvenajā maģistrālē. Taču pilnīgi nepareizi būtu noslēgt šo maģistrāli pret visu to mākslinieciski vērtīgo, ko sevī ietver Vecrīga, ignorēt senās latviešu pilsētas centrālās daļas vēsturiski izveidojušās struktūras īpatnības.

Arhitekts J. Vasiļjevs Lēpina ielu Vecrīgā risina kā 40—42 m platu bulvāri ar vairākiem koku rindām, aptuveni līdzīgi kā posmā no Kirova ielas līdz Raiņa bulvarim. Šāds risinājums jau agrāk izraisīja nopietnus iebildumus — prasot lielus nojaukšanas darbus, tas nerēķinās ar Vecrīgas īpatnībām un it kā pāršķēļ to divās daļās. Turklāt, šādu ielas platumu neprasas ne satiksmes, ne citi funkcionālas dabas apsvērumi. Jo Lēpina iela, izņemot augstāk minēto posmu un tā turpinājumu līdz Padomju bulvarim, nekur nesasniedz pat pilnus 30 m.

Tāpēc šai ziņā reālāks un pārdomātāks šķiet arhitektu grupas risinājums ar Lēpina ielu vidēji 27 m platumā. Tāds Lēpina ielas platums ir arī jauno arhitektu Pučiņa un Dorofejeva projekta skicē. Viņu priekšlikumā kā funkcionāli, tā arhitektoniski iedarbi-

gā nozīme piešķirta Rātsnamam (iepriekšējo variantu autori Rātsnamu paredz nojaukt). Smalkjūtīgi pieskaņotā liekumā novirzot Lēpina ielu taisni uz jauno tiltu, celtnē ar savu portiku un torni reizē dod labu ielas perspektīvas noslēgumu.

Kas attiecas uz Rātsnamu, mazliet pārsteidz vienas arhitektu daļas cenšanās noliegt jebkādu šīs celtnes arhitektonisko vērtību, pasniedzot turklāt šādu apgalvojumu kā aksiomu. Jāsaka gan, ka apspriedē maz pārliecinoši arī pretēju ieskatu pāudēji, kas celti dažādi slavināja. Savu patieso novērtējumu Rātsnamam vēl nav sagaidījis; tas — mūsu arhitektūras vēsturnieku uzdevums. Pagaidām liekas, ka pareizākais būs to arhitektu viedoklis, kas domā: ja Rātsnamu traucētu Lēpina ielas izbūvi — mēs to novāktu. Ja turpretim tas nevis traucē, bet, gluži otrādi, palīdz sekmīgi atrisināt sarežģīto uzdevumu (ka tas tā, uzskatāmi rāda jauno arhitektu priekšlikums) — kāpēc nojaukt celtni pusotra miliona rubļu vērtībā, ko viegli atjaunot un izmantot kā izdevīgi situētu sabiedrisko ēku?

Tātad — ejot pa Lēpina ielu, esam nonākuši līdz Rātsnamam, no kurienes sākas laukums. Ja līdz šai vietai vērojām stipri atšķirīgu traktējumu katrā no variantiem, tālāk atšķirības pieaug un pāriet jau principiāli dažādās nostādnēs. Patiesībā jautājums par atklātu vai slēgtu laukumu bija viens no galvenajiem apspriedes mezglu punktiem. Divi varianti laukumu risina vienā, trešais otrā veidā, un katram no risinā-

jumiem republikas arhitektu saimē izrādījās karsti aizstāvji un tikpat karsti pretinieki.

Arhitekta Vasiļjeva un arhitektu grupas projektos redzam pret Daugavu plaši atvērtu laukumu. Tā sānu frontes veido parastā apbūve, bet dziļumā paceļas stalta bibliotēkas jaunceltne. Vēl tālāk dziļumā, aiz bibliotēkas un tai paralelas ēkas, izaug Pēterā baznīcas torņa auzurā smaile.

Jau atzīmējām tos divus uzdevumus, kas varbūt vairs nesaskan ar projekta uzdevumu, bet kas šodien aptver vienīgās reālās prasības, kādas izvirzīmas laukumam pie pašreizējās būvprogrammas. Abu variantu autori centušies atrisināt pirmo, t. i., dot jo plašu ieeju pilsētā no Daugavas puses. Otro uzdevumu — organizēt Vecrīgas ansambli — autori sev, liekas, nav skaidri izvirzījuši. Abos projektos Vecrīga kā arhitektūras piemineklis palikusi tikpat neorganizēta, nesaliedēta un pilsētas kopējā plānojumā neieaudzēta, kāda tā ir pašlaik. Turklāt, arhitekts Vasiļjevs laukuma plānojumā ieviesis Rīgai svešu simetriju, Lēpina ielu bez pietiekama attaisnojuma līdzsvarojot ar gandrīz tāda paša platuma Imanta Sudmaja ielu; arī bibliotēkas ēka šai variantā risināta stingri simetriski. — Arhitektu grupa no šīs simetrijas atteikusies, laukuma principiālo risinājumu tomēr neizmanto.

Jaunie arhitekti Pučiņš un Dorofejevs iet citu ceļu, abus laukuma uzdevumus telpiski diferencējot. Izvēloties citu bibliotēkas novietojumu, Daugavas pusē rodas priekšlaikums — «pil-

sētas vārtu» funkcijas nesējs un satiksmes kārtotājs. Intīmais laukums aiz šīs ēkas — Vecrīgas ansambļa saliedētais centrs, kas, būdams cieši saistīts ar Lēpina ielu, reizē ir sava veida vienošanās loceklis starp seno un jauno pilsētu.

Atklātā laukuma aizstāvji alrādīja, ka pedējais variants ir atgriešanās pie jau pārdzīvotā posma projekta vēsturē. Taisnība, variantam ir savi priekšteči. Taču slēgtā laukuma resp. divu laukumu piekritēji pamatoti atgādināja, ka toreiz, ar monumentalajām celtnēm un Uzvaras arku, laukums savā idejiskajā saturā vēl bija Pilsētas laukums, ko tiešām nebūtu bijis pareizi noslēgt pret upi. Tāpēc arī Republikāniskais laukums, pašreiz projektējamais ideoloģiski visakcentētākais elements Rīgas arhitektoniskajā veidoībā, tiek risināts atklāti, plašām granīta kāpnēm un terasēm saistīts ar Daugavu. Abi laukumi kompozicionāli visādā ziņā diferencējami.

Samērā neliels slēgtais laukums pie Lēpina ielas varētu tikt veidots arī kā skvers ar krūmu (ne — koku!) stādījumiem un zāļu parteriem.

Karstās debātes par laukuma formu uzskatāmi rādīja, cik nepieciešami iepriekš būt pilnīgā skaidrībā par tā saturu. Rūpīgi izstrādāts, konkrēti un nepārprotami formulēts projekta uzdevums ir pirmais priekšnoteikums sekmīgam problēmas atrisinājumam. Pašlaik, eik varēja spriest, tāda formulējuma nav.

Vitali svarīga problēma ir satiksmes jautājuma izkārtojums Lēpina ielas pārējā uz tiltu, kur maģistrāle šķērso Komjaunatnes krastmalu. Paredzams, ka šeit izveidosies sarežģīts satiksmes mezgls. Ja atceramies Maskavas tiltu, visa krastmalā paralelā satiksme iet zem tiem resp. satiksmes krustojšanās atrisināta divos līmeņos. Par šāda risinājuma priekšrocībām runāt būtu lieki. Jautājums tikai, vai tas iespējams arī mūsu konkrētajos apstākļos. Tas rūpīgi jāapsver, un, ja tāda iespēja ir, no tās nekādā ziņā nevajag atteikties.

Apspriede, kas norisinājās samērā augstā teoretiskā līmenī un biedriski atklātas kritikas un paškritikas garā, ir visādi apsveicams notikums mūsu arhitektūras dzīvē. Varēja vienīgi vēlēties, lai tā būtu vēl plašāka, lai svarīgu Rīgas nākotnes problēmu iztirzāšanā piedalītos ne tikai arhitekti vien.

Apspriede gan liecināja arī, ka mums vēl aizvien nav projekta, kas atļautu uzsākt būvdarbus Vecrīgā. Jauno arhitektu pēkšņā aktīvā iesaistīšanās neapšaubāmi lēnusi projektēšanā daudz jaunu, svaļu domu un principiāli atšķirīgu jautājumu nostādni, taču viņu priekšlikums, kā to atzīst paši bb. Pučiņš un Dorofejevs, ir vēl skice, kas prasa nopietnu darbu.

Tomēr šodien esam galīgā atrisinājumam jau stipri tuvāk. Arhitektūras Padomes priekšā būs jau vairāki varianti. Pilnīgi noteikta ir jaunā tilta vieta. Skaidrs arī, ka Rīgas idejiskais centrs veidosies nevis šeit, bet Republikāniskajā laukumā. Šie un citi konkrēti priekšnosacījumi, ņemot vērā sabiedriskajā skatē izteiktos ierosinājumus un kritiskās piezīmes, ļaus Padomei noteikti un nešaubīgi izšķirties kā par jautājuma principiālo nostādni, tā par projekta variantu, ko izstrādāt galīgā veidā.

Vispusīgi jāapsver visi «par» un «pret». Projektā, pēc kura veidosies Rīgas komunistiskās nākotnes arhitektoniskā seja, nav vietas nejaušībām.

A. Priede

Jaunceltne

Rīgā, Sārtotes un Zirgu ielas stūrī, patlaban ceļ lielu dzīvojamu namu ar 176 dzīvokļiem. Divu, trīs un četru istabu dzīvokļi šai namā būs iekārtoti ar visām ērtībām: ledzīvoļāju rīcībā būs centrālā apkure, gāze, siltā un aukstā ūdens piegāde, radio, telefons. Septiņi stāvi augstā nama stūra daļā ieprojektēti arī atkritumu vads, kuram būs pieslēgtas visas virtuves. Nama pirmajā stāvā izbūvēs rūpnīcības preču un pārtikas veikalus, bērnu dārzu, frizētavu, apģērbu šūšanas atelē. Cokola stāvā atradīsies mehānizēta vaju margātava. Pagalmā uzcelts garažu 18 vieglajām automašīnām. Atsevišķs nodaļījums pagalmā tiks iekārtots bērnu dārza vajadzībām.

Nama būvē plaši pielietos saliekamās konstrukcijas. Piemēram, pārseides paredzētas no saliekamām keramikas slīdām, kāpnes — no saliekamām dzelzsbetona elementiem, šķērslēnas — no gipsa plātnēm utt. Fasādu apdare it nemaz nelietos slāpjo apmetumu. Fasades paredzēts ielērt ar gaiši tonētām betona plātnēm, ko iemūrēs, jau ceļot sienas. Tādā pašā veidā paredzēts izdarīt namu ar arhitektoniskām detaļām.

Nama pirmo posmu ar 2000 kvadrātmētru dzīvojamu platību paredzēts nodot ekspluatācijā jau šogad.

Arhitekts M. Brodskis,
nama projekta autors

Vladimirs Iljičs Leņins nosaucis Černiševski par ģenīālu paredzētāju. Patiešām, visas domas ikvienā viņa darbā — sākot ar izcilo romanu «Ko darīt?» un beidzot ar filozofiskajiem un literāri kritiskajiem rakstiem vērstas uz nākotni. «Nākotne, — saka Černiševskis, — ir gaisa un skaista. Miliet to, tiecieties pēc tās, strādājiet tās labā; pārnesiet no tās tagadnē, cik vien varat pārnest: jūsu dzīve būs... daudz gaišāka un labāka, prieka un tiksmes bagātāka...»

Vēl un vēlreiz pārlasot filozofisko rakstu izlases trīs sējumos lievioties apcerējums: «Mākslas estētiskās attiecības pret īstenību», «Cildenais un komiskais», «Par patiesību kritiku», «Apcerējumi par Gogoļa periodu krievu literatūrā», vēstules, apskatus par Ogarevu, Tolstoju, Saltikovu-Sčedrīnu un citu tālāka rakstnieku darbiem, dziļi jūtam, ka Černiševskis daudz darijis, lai palīdzētu tuvināt to ālo un viņam vēl konkrēti neapjausto nākotni, kuras likumīgie neatpazīti esam mēs — padomju cilvēki. Lasot šos darbus, vēl ciešāk apstiprinās atziņa, ka domas, kas eklektiska progresīvo, kas tiecas uz nākotni un kaismīgi cīnās par to — pārdzīvo gadu desmitus un simtus, tās ir nemirstīgas.

Černiševskis asi vērsās pret filozofu-idealistu mēģinājumiem nodoties mīglainiem, abstraktiem prātojumiem un mīnījumiem par esamības vispārējiem principiem, viņš centās savus materialistiskos filozofiskos uzskatus pielietot praktiskās dzīves sfērās: socioloģijā, estētikā, literatūras kritikā. Tikai dziļš demokrātisms un radošs jautājuma risinājums spēja nodrošināt nemirstību Černiševska disertācijā «Mākslas estētiskās attiecības pret īstenību». Kā jau pats viņš rakstījis lēcina, šajā darbā Černiševskis uzņemas atbildēt galveno filozofijas jautājumu estētikā — par mākslas attieksmi pret esamību. Tas ir darbs, kur Černiševskis pirmoreiz krusto šķēpus ar idealismu, nostājas materialisma pozīcijās un ar apbrīnojamu skaidrību, vienkāršību pierāda, ka tikai tā māksla var būt patiesa, tautai kalpojoša, kuras avoti ir visā dzīvē izprasta, iepazīta reālā īstenība, kas pareizi un spilgti atspoguļota mākslinieciskos tēlos. Černiševskis kritiski pieiet Hegelim, parādot tā dialektikas nesaskaņu ar idealistiskajiem secinājumiem, par to, ka māksla it kā augstāka par pašu īstenību. Reizē ar to viņš vērsās pret īstākā sekotājiem krievu literatūrā un līdz pašiem pamatiem noārda visu veco idealistiskās estētikas ēku. Černiševskis tālāk attīsta Beļinska domu par estētisko uzskatu šķirisko raksturu, vērsās pret naturalistisku īstenības kopēšanu, uzstājas kā cīnītājs par mākslas un literatūras skaidrību.

Bieži mēs runājam par izcilāko krievu un latviešu prozas, dramaturģijas un dzejas meistaru tradīciju vērtēšanu

ČERNIŠEVSKI LASOT

Sakarā ar filozofisko rakstu izlases izdevumu latviski

un radošo pārņemšanu. Taču, kas attiecas uz literatūras teorijas, estētikas un kritikas revolucionāri demokrātiskajām tradīcijām — šajā ziņā pavisam maz domāts, runāts, darīts. Taču tas ir jā dara, ja mēs neuzskatām kritiku tikai kā literatūras «piedevu», bet kā neatņemamu tās sastāvdaļu. Tas jā dara, lai atdzīvīnātu mūsu kritiku, reizē ar to sekmētu visas literatūras attīstību. Ir jāapgūst, radoši jāizmanto revolucionāro demokrātu darbos ietvertās teoretiskās un metodoloģiskās bagātības.

«Černiševskis un Dobroļubovs, — teica A. Zdanovs, — uzskatīja literatūru kā svētu kalpošanu tautai. Krievijas demokrātiskās inteliģences labākie pārstāvji carisma iekārtas apstākļos gāja bojā šo cēlo, augsto ideju dēļ, gāja katrogā, trimdā. Kā gan var aizmirst šīs slavenās tradīcijas?»

Nedrīkst aizmirst, jo revolucionāro demokrātu kritikas tradīcijas ļoti tuvas socialistiskā realisma estētikas pamatprincipiem. Taču, lai praktiskā darbā to realizētu, vispirms nopietni jāizstrādā pašī avoti, jāpazīst darbi. Dažreiz apspriedēs un sanāksmēs neviņus nāc prātā doma: cik daudz varētu ietaupīt tik dārgā laikā uz to strīdu un spriedējumu rēķina par it kā neatrisinātām problēmām, ja visi biedri būtu uzmanīgi izlasījuši Beļinski, Dobroļubovu, Černiševski, Saltikovu-Sčedrīnu.

Ko nozīmē kritika un estētika šodien pārņemt un pielietot revolucionāro demokrātu, it īpaši Černiševska tradīcijas?

Pirmām kārtām, jāatceras Černiševska vārdi, ka tikai patiesība ir talanta spēks. Tie darbi, kas pēc savas pamatdomas, idejas ir nepatīši, ir vāji arī tūri mākslinieciskā ziņā. Tātad kritikas uzdevums — pareizi orientēt rakstnieku, saasinot uzmanību to jautājumu risināšanai, kuri interesē visplašākās tautas masas, tādu darbu radīšanai, kas pareizi parāda dzīvi visā tās sarežģītībā, konfliktos, cīņā un attīstībā. Pat vīstāntīgākais rakstnieks, nonācis nepareizu uzskatu ietekmē, neglābjami cietīs neveiksmi. Kā zinām, tā tas notika ar Vasilija Grosmāna romānu «Par taisnīgu lietu». Arī to daudzo spēlīgo autoru darbi, kuros izpaudās «bezkonfliktu teorijas» ietekme, šī paša lēmuma dēļ kļuva bāli, saikani, neinteresanti. Lasītājs pret šādu īstenības «uzspodrināšanu» izturējās ar skepsi. Skaidrs, ka teorija, kas cenšas nogludināt pretrunas, slēpt trūkumus, atraut no cīņas pret visu veco, atpakaļrūpīgo, nevar sekmēt dzīves attīstību.

Ievēst mūsu kritiķā Černiševska izcilās tradīcijas nozīmē radoši tajā ie-

pludināt visprogresīvāko filozofijas, zinātnes un kultūras sasniegumus. Tas nozīmē, ka kritikas darbiniekam jāzina ļoti daudz — jāorientējas visos marksistiskā-ļeņinskā teorijas, filozofijas jautājumos, it īpaši estētikā; labi jāpazīst pagātnes un tagadnes literatūra, rakstnieka darba process, dzīve visā tās revolucionarajā attīstībā un dialektiskajā virzībā. Bez zinātniska pamata šodien nav iespējams neviena literāta, bet jo sevišķi kritiķa, literatūras pētnieka un teoretika darbs. Černiševskis, dzīvodams spaidu un reakcijas apstākļos, izmantoja visus legalos un nelegalos ceļus, lai apgūtu to progresīvo, kas vien toreizējos apstākļos bija iespējams.

Tikai ar visprogresīvāko pasaules uzskatu apbruņots darbinieks varēs iedziļināties dzīves parādībās, varēs palīdzēt veidot dzīvi tautas interesēs, varēs izskaidrot, kā saka pats Černiševskis, «kādas īstenības parādības viņai ir labas un labvēlīgas un tāpēc ir attīstāmas un, otrādi, kādas īstenības parādības...kaitīgas un tādēļ cilvēka laimīgas dzīves labad ir iznīcināmas...»

Sava veida personības kults bija par lemeslu arī mūsu kritikas un literatūras teorijas lēnajiem attīstības tempiem. Cilvēki ātsaucās uz klasikiem, cītēja, kompilēja, rezumēja, balstījās viens uz otru, dažkārt pat strīdējās, bet šie strīdi par «jā» un «nē» tālāk netika. Mums jācienā klasiķi, jāapgūst viņu darbs, kas ģenīāli runā par sava laika parādībām, bet dzīve taču let uz priekšu un izvirza aizvien jaunus uzdevumus, kas jārisina tālāk. Patstāvīgas radošas domas trūkums, protams, nevar sekmēt literatūras teorijas un kritikas attīstību. Bet Černiševska darbā «Mākslas estētiskās attiecības pret īstenību» neatradīsim neviena citāta! Visas domas te patstāvīgas, oriģinālas, tām cauri vijas Beļinska sākotnējais gars.

Ja runājam par mūsu kritiku, tad jā saka, ka pilnīgi bez citātiem šodien neiztiekam, tas arī pilnībā ne no viena netiek prasīts. Taču ļoti maz jauna var pateikt rakstā, ja tajā (piemēram, M. Jakovļeva «Konflikta problema — padomju dramaturģijas pamats», «Karogs», 1953. g. 5. nr.) lielam lielo daļu aizņem citāti un to komentāri, kas būtu atkārtoti citātos izteikto. Leņins un Staļins vairākkārt vērsušies pret dogmatisko «citatā marksismu», bijuši par radošo marksismu. Marksisma-ļeņinisma garam jāizpaužas problēmas nostādne un risinājuma, radošajā pieejā, — visā darba tiešajā un zemitēkta strāvījuma.

Dažkārt patstāvības trūkums izpaužas arī tādējādi, ka mēs gaidām, ko

par vienu vai otru jautājumu vispirms pateiks Maskavas vai Leningradas teoretiki un kritiķi, tikai tad vai nu atkārtojam vai arī pārdrukājam. Protams, mums vēl vairāk nekā līdz šim jāmacās no brālīgo republiku, īpaši no Maskavas biedriem. Taču viens mūsu vietā neatrisinās tos literatūras teorijas un prakses specifiskos jautājumus, kas raksturīgi tieši mūsu republikai, mūsu literatūrai, par sabiedriskās, tai skaitā estētiskās, domas attīstību Latvijā, par mūsu bērnu literatūru un dažādiem citiem teorijas jautājumiem, kas vēl ne tuvu nav atrisināti.

Černiševska mantojums māca, ka, novērtējot tā vai cita rakstnieka daiļradi vai atsevišķu darbu, kritiķis, literatūras pētnieks nedrīkst palikt objektīvisticā fakta registratora pozīcijā, bet viņam jāraugās — ko šis darbs devis progresā veicināšanā vēsturiski, kā uz to mums jāskatās šodien. Dažkārt mūsu izdevumos parādās raksti par atsevišķiem rakstniekiem, māksliniekiem tik auksti objektivistiskā stilā, ka rodas jautājums: kāpēc šādā sniegumā raksts lieviotots? Taču to pašu var izlasīt enciklopēdijā.

Tas sakāms, piemēram, par tādiem rakstiem, kā, N. N.-B. «K. Staņukoviča atceres» («Karogs», 1953. g. 5. nr.) un «V. G. Koroļenko» («Karogs», 1953. g. 8. nr.). J. Frides «Nikolajs Černiševskis» («Karogs», 7. nr.). Tāpat, lasot A. Darkeviča rakstu «E. Dārziņa estētiskie uzskati» («Karogs», 1953. g. 9. nr.), rodas jautājumi: kā Dārziņa estētiekie uzskati iespaidojuši latviešu muzikas tālāko attīstību? Kādas Dārziņa estētiekie atziņas mēs varam šodien radoši izmantot? Kāda ir paša raksta autora attieksme pret tiem vai citiem Dārziņa estētiekiem uzskatiem? Uz šiem jautājumiem vajadzēja atbildēt daudz izsmēļošāk.

Černiševska darbi, sevišķi «Apcerējumi par Gogoļa periodu krievu literatūrā», ir paraugi tam, kā, analizējot rakstnieka darbu, izcelt, saskatīt tajā pozitīvo, jauno, ko vēl neviens tā nav pateicis, izcelt visbūtiskāko, izdarīt vispārīgājumus, pārvērst kritiku par karojošu, uz priekšu virzošu estētiku.

No Černiševska mums jāmacās, ka pret rakstnieku ar cieņu jāizturas arī tad, ja viņa darbā ir lieli trūkumi, bet nevis jā saka (kā tas bieži pie mums tiek darīts), ka saturs aktuāls, labs, tāpēc grāmata ieguvusi atsauību, bet

vājās formas dēļ tēli bāli, šizēts netzstrādāts, valoda retoriska, — tāpēc grāmata visumā nesasniedz mērķi, kaut arī tai ir nenoliedzama nozīme. Piemērus te lieki nosaukti, jo tāds visās avīzēs var sameklēt pa pilnam. Dažkārt šādu recenziju beigās autori savam koleģim ieteic atbrīvoties no rutīnas. Pareizi — laiks pārvarēt šampveida recenziju rutīnu, kas rakstniekiem nevis palīdz, bet viņus sarūgtina. Pret šāda veida recenzijām Černiševskis asi vērsās rakstā «Par patiesību kritikā», saktot, ka uz šādu kritiku ļoti labi attiecināms kādas romances sākums: «Ne «jā» nedz «nē» jel nepateic. Kā cītākā esi vienaldzīga. Un šaubu segu pārmet steldz. Par atbildi, kas izšķirīga».

Černiševskis māca būt vienmēr principālam kritiķā: «...ja gribi būt konsekvents, tad skaties vienīgi tikai uz sacerejuma vērtību un neraugies uz to, vai tu agrāk tā paša autora darbus esi uzskatījis par labiem vai par sliktiem». Arī šajā ziņā mums vēl «jāstrādā ar sevi», lai vienmēr un visur atklāti, patiesi pateiktu savas domas par darbu, neskatoties, vai tā autors ir labs pazīva vai gluži svešs, iesācējs vai pieredzes bagāts.

Černiševskis savos estētiekaos uzskatos pareizi atklāja, ka skaistums ir objektīvs, tas pieder pašai īstenībai. Skaistums, ko apdzied, ko atveido gleznotājs, izteic rakstnieks mākslinieciskos tēlos, gala rezultātā ir īstenības skaistuma subjektīvs atspoguļojums ar mākslas līdzekļiem.

Rakstniekam mākslinieciski jāatklāj un kritikai jāatbalsta doma, ka padomju cilvēku pozitīvie tēli ir vispārīvie estētieko estētieko un estētieko ideālu paudēji. Pretēji tam jāparāda, ka, dzīvojot padomju sabiedrībā un nevērojot padomju dzīves likumus un normas, var nonākt līdz cilvēciskuma zaudēšanai.

Sekot Černiševska tradīcijām nozīmē rakstīt publicistiski kaismīgi, dzīvi, izskauzot no žurnālu un laikrakstu lappusēm sauso akadēmisko stilu, kas lasītāju neaizrauj. «Dzelzi nevar kalt tas, — saka Černiševskis, — kas baidās... iztraucēt no miega». Pārlasot 1953. gada «Karogu» un republikāniskās avīzes, redzam arī rakstus, kas caurstrāvēti dzīvām, radošām domām, kas ir publicistiski asi, kas cīnās pret miegainību mūsu kultūras dzīvē. Tas lēcina, ka mūsu kritiķi pie labas grības var pateikt daudz, spēj sniegt nozīmīgus darbus. Černiševska norādījumi un atziņas palīdzēs turpmāk gūt šai virzienā lielākus panākumus.

Ar Černiševska filozofisko rakstu triju sējumu tulkojuma izdošanu tagad latviešu valodā pieejami visi galvenie revolucionāro demokrātu literāri kritiskie apcerējumi un raksti estētieka jautājumos. Dziļi tos studēt, radoši izmantot savā darbā — ikviena literatūras darbinieka tiešais pienākums.

P. Zeile

REŽISORA PIEZĪMES

Mākslai ir augstas prasības

Pajautāsim sev, kāpēc talantīgs aktieris dažreiz pilnīgi negaidīti izgāž labu lomu, kura it kā visādā ziņā atbilst viņa skatuviskajām dotībām? Pa lielākaļ daļā tas atgādās tāpēc, ka aktieris nepazīst to dzīvi, kura viņam jāatveido uz skatuves.

Sīnāp citu, pārliecīnāt dažus aktierus, ka nepieciešams pazīt dzīvi, nenākas nemaz tik viegli: gadās taču tā, ka, pat nepazīdams dzīvi, aktieris iztur pārbaudi un iziet sveikā. Tiesa, šajā gadījumā panākums nēko daudz nemaksā, bet arī lēts panākums tomēr ir panākums!

Mēs zinām, ka māksla dzīvi atspoguļo ar māksliniecisku tēlu palīdzību. Kur nav tēlu, tur nav arī mākslas. Liekas, ka šī patiesība ir acīm redzama arī attiecībā uz aktiera mākslu.

Bet izrādās, ka tas nebūt nav tik vienkārši. Aktiera māksla taču ir izpildītāja māksla. Tās pamatā ir dramaturga darbs, kurā dzīve tā vai citādi jau guvusi atspoguļojumu, ieguvusi savu veidu. Tāpēc iespējama arī maldināšana.

Patiešām, ja attiecīgi apģērbts un nogrimēts aktieris kaut vai tikai prasīgi nolasa savu lomu, lasījumu atdzīvinādam ar tās modri dežurējošās emocijas palīdzību, kura aktierim amatniekam vienmēr pie rokas un tiek pielietota visās lomās un ko publika ar mazām prasībām uztver kā īstu «pārdzīvojumu», — arī tad skatītāja iztēlē rodas kaut kāds mākslinieciskais tēls. Šā tēla īstenais radītājs ir dramaturgs, bet skatītājs guāto iespaidu pieraksta aktierim, ar kuru viņš nāc tiešā saskarē. Bet, ja aktierim ir vēl zināms pievilcīgums, labas ārējās dotības, skaista balss un

B. ZACHAYA,
KPFSR Tautas mākslinieks

ne pārāk novazātu štampu krājums, tad skatītāja maldināšana pilnīgi nodrošināta: nepazīdams un nestudēdams dzīvi, neradīdams nekādu tēlu, īstenībā nemaz nestradādams pie lomas, viņš gūst iespēju likt sevi uzskatīt par mākslinieku.

Sadalot lomas, dažī režisori vadās no tā sauktā «tīpu principa». Šā principa būtība ir tā, ka jebkurai lomai tiek nozīmēts nevis tas aktieris, kurš varētu vislabāk tēlot (t. i., radīt tēlu, to lemlēsojot), bet gan tas, kurš ar savām cilvēka (un nevis aktiera) īpašībām vislabāk atbilst attiecīgajai lomai.

Tas ir ļoti bīstami — aktieris var pierast pie sevis radīšanas, pārtraukt darbu ar sevi, diskvalificēties.

Piemēram, nopietnas bažas rada Maskavas Akademiskā Dalles teātra jaunās apdāvinātās aktrises E. Chromovas turpmākais mākslinieciskais liktenis, jo viņa no vienas lomas pāriet otrā bez jebkādas radošas pārlēgšanās. Viņas Grūņa «Otrajā mīlā» ir tā pati skolotāja Cvetaļeva «Sikpilsos», bet abi šie tēli gandrīz ne ar ko (izņemot tekstu) neatšķiras no Sopas «Tēvocī Vanā».

Mums var teikt: «Atvainojiet, bet kā tad, piemēram, M. Jermolova? Viņa taču, kā stāsta, visās lomās esot bijusi pati, pati grīmu gandrīz neesot lietojusi.»

Tas ir pareizi un arī nepareizi. Tiesa, Jermolova visās lomās bija pati un tā tam arī jābūt: pārlēdzoties, kļūstot par citu cilvēku, aktierim katrā ziņā jāpaliek pašam par sevi, pē-

tējā gadījumā tā būs tikai ārēja atdarināšana, primitīva «rādīšana». Un tomēr, paliekot pašam par sevi, aktierim tajā pašā laikā jā kļūst citam, — tāda ir aktiera jaunrades dialektika.

Visiem aktieriem arī šodien ir saistošs K. Staņislavskā formulētais likums: «...visiem aktieriem — tēlu radītājiem, bez izņēmuma, ir jāpārlēdzas uz katru jaunu lomu un jābūt raksturīgiem. Neraksturīgu lomu nav...»

Radoša pārlēgšanās, reizē garīga un fiziska, pēc kā tiecas K. Staņislavskis, nav iespējama bez vispamatīgākās iedziļināšanās cilvēka tēla psiholoģijā, viņa iekšējā pasaulē, viņa domās un jūtās. Lai to panāktu, pastāvīgi, nepārtraukti jāstudē dzīve.

Taču, lai iepazītu dzīvi, ir nepietiekami tikai vēlēties to iepazīt. Ir jāprot to darīt, un tas nemaz nav tik viegli.

Ir aktieri, kuru priekšstatam par trauksmaino, vienmēr uz priekšu ejošo padomju dzīvi ir abstrakta izprātojuma raksturs. Tie ir kulturāli, politiski attīstīti aktieri. Viņi lasa laikrakstus, grāmatas, studē marksisma-ļeņinisma filozofiju, estētiku utt. Viņu apziņā ir pareizi vispārīgājam, spriedumi un idejas, bet viņi aizmirst, ka ikvienam māksliniekā idejai jābūt bagātīgi piesātinātai ar viņa paša personīgajiem dzīves novērojumiem. Lai viņa apziņā šī ideja mirdzētu un vizuālu, ir nepieciešams milzum daudz konkrētu dzīves fakti, kam jāapliecina šajā idejā ietvertā objektīvā īstenība.

Aktierim pašam un tieši jāvēro padomju ļaužu dzīve. Viņam visā pilnībā jādzīvo padomju cilvēka dzīve, tad arī viņa personīgā iekšējā, emocionālā un intelektuālā pieredze noders par mā-

terialu mākslinieciski pilnvērtīgu padomju ļaužu tēlu radīšanai.

Mēdz būt arī tādi aktieri, kuriem gan ir labas novērotāja spējas, kuri savā atmiņā uzkrāj milzum daudz visdažādāko dzīves iespaidu, bet neprot ar tiem rīkoties, tos izmantot. Tādam aktierim nav spēju analizēt un vispārināt. Dzīves novērojumi šādu aktieru apziņā ir jucekļīgā stāvoklī, un viņi nezina, kad un kurš no tiem ir jāizmanto. Šā veida aktieri atrodas fakta varā. Viņi fikšē atsevišķo, imitē nējauso.

Lai dzīves iepazīšana būtu radoši auglīga, dzīve jāstudē gan tās vispārīgās likumsakarības, gan arī tas konkrēto parādību bagātība.

Jāmācās atsevišķajā saskatīt vispārējo, atrast tipisko cilvēku raksturu neatkārtotajā savdabībā, iepazīt dzīvi tās daudzpusībā, trauksmainajā kustībā, nepārtrauktajā attīstībā.

Par pilnvērtīgu nevar uzskatīt tādu mākslas darbu, kurš neatklāj nekā jauna. Šis «jaunais» var būt iztēles objekts jeb arī šā objekta kāda daļa vai īpašība. Ja iztēles objekts ir vecs, visiem zināms, tad par «jauno» var būt mākslinieka attieksme pret šo objektu. Turpretī, ja mākslinieks itin nekā jauna nevar pateikt ne par pašu objektu, ne arī sakarā ar to, tad rodas jautājums — vai ir vērts šādu mākslinieku uzskatīt?

Aktieris nedrīkst aizmirst, ka viņš ir patstāvīgs mākslinieks.

Ja aktieris nepazīst dzīvi, kura tam jātēlo uz skatuves, viņam nav un nevar būt radošas iniciatīvas, ne patstāvīgas radošas domas, un viņš kā smaga nasta gulstas uz režisora pleciem.

Reiz mēģinājumā es kādam levičojamam, pieredzējušam, ļoti talantīgam aktierim jautāju: «Ko jūs domājat par savu lomu, kā jūs esat nodomājis to tēlot?» Viņš atbildēja: «Jūs esat režisors. Sakiet, kas man ir jātēlo, un es tēlošu.»

Par nožēlu, tā domā daudzi aktieri. Un milzīgu kļūdu pieļauj režisori, kuri atbalsta šādu izpildītāju viedokli. Režisora pienākums ir atrast aktiera patstāvīgo radošo iniciatīvu un to vadīt pareizā virzienā. Bet, lai to panāktu, aktieri jālērosina iepazīt dzīvi, jāleļaujums šā uzdevuma veikšanai. Režisori, kuri cieni pakļāvīgu izpildītājus, tāds, kas automatiski izpilda viņu pretenzijas, — ir slikti režisori. Vienīgi aktiera un režisora radošā sadarbība var rasties spilgts, mākslinieciski pilnvērtīgs skatuves tēls.

Savas neveiksmes aizbildinādami, aktieri ļoti bieži atsaucaus uz dramaturģiskā darba zemo līmeni. Nav divu domu: no sliktas lūgas nevar radīt labu izrādi un no sliktas lomas neizdosies radīt lielu tēlu, dramaturģija ir noteicošais komponents teātra mākslā un tās nepilnības un vainas ļoti nelabvēlīgi ietekmē aktiera un visa teātra attīstību.

Rodas jautājums: kāpēc gan atgādās tā, ka aktiera izpildījums dažreiz ir nevis augstāks, bet daudz zemāks par autora sniegto lomas materiālu?

Nevar nepieļaut, ka, piemēram, A. Sofronova lugai «Mūsu dienas» ir virkne būtisku trūkumu un nekādā ziņā tas nav mākslinieciski pabeigts darbs. Taču neapšaubāms ir arī tas, ka tāti lileliski Vachtangova vārdā nosauktā teātra aktieri kā S. Lukjanovs un J. Tolčanovs savas lomas šajā lūgā tēlo zemāk par tām iespējām, kādas tiem paver lūgas materiāls un viņu personīgās dotības. To pašu var teikt par M. Zorova tēlojumu komisarā Frolova lomā (N. Nikitina lūga «Ziemeļblāzma» — Mazajā teātrī). Tamlīdzīgus piemērus varētu minēt, cik vien vajadzīgs.

Neveiksmes cēloņi šādos gadījumos iespējami dažādi, bet visi tie sakņojas ne tik daudz lūgas materiālā, kā pašos aktieros.

Turpinājums 3. lappusē

Iznācis žurnāls „Karogs” 1954. gada 2. numurs

Saturā: Aleksandra Tvardovska poēmas «Māja pie ceļa» fragmenti (atdzejojis Meinhards Rudzītis), Mirdzas Kempes dzejolis «Ukrainu darba varone sniedz vāru Tautas dzejniekam Jānim Sudrabkalnam», Roberta Sēja romāna «Gaiss vilpo» turpinājums, Dzidras Rinkules dzejolis «Pie jūras», Laimona Pēlmaņa dzejolis «Tavas acis», Tālvilalda Bričkas dzejolis «Meitenes», Rūdolfa Pranāša dzejolis «Es vēlos vienu», Annas Brodeles luga «Avarija», Cecilijas Dineres dzejoli «Konflikts» un «Ješkas māte».

Kritikas un publicistikas nodaļā ievietoti šādi raksti: Rafaels Blūms, «Dzīve uzvarēs», Jānis Sudrabkalns, «Krievu dzejnieks un patriots» (par A. Gribojedovu), Bruno Saulītis, «Dažas piezīmes par dzejas valodu».

Kulturas un mākslas dzīves nodaļā: Valdis Klīvers, «A. Jansona stāsts «Kēnu ciems mostas»» (recenzija), Juris Pabērzs, «Solis ceļā uz latviešu teātra vēstures noskaidrošanu» (par K. Kundziņa grāmatu «Latviešu teātra repertuārs»), Dz. Dimpēna, «Skatuviskā patiesības meklējumos» (par A. Čehova komedijas «Krišu dārz» uzvedumu LPSR Valsts Akademiskajā Dramas teātrī), M. Salmāja, «Satīra par mētpilsoņiem» (par V. Minko satīriskās komedijas «Nenosaucot uzvārdus» uzvedumu LPSR Valsts Akademiskajā Dramas teātrī), O. G., «Vērtīgi koncerti», J. Ozols, «Indriķa Lēmana 50 gadi», O. Grāvis, «Tautai veltīts mūžs» (par LPSR Tautas mākslinieku E. Melngaili), «Latviešu literatūras un mākslas vakars Kijevā», bibliogrāfija.

KINOŽURNALS „PADOMJU LATVIJA” Nr. 7

Šī gada 21. februārī Ventspilī atklāja pieminekli latviešu tautas slavenajam dēlam, pilsoņu kara varonim Jānim Fabriciusam. Kinožurnālā parādīts Ventspils darbaļaužu mitings pie jaunatklātā pieminekļa.

Par ražošanas pirmindniekiem — PSRS Augstākās Padomes deputātu kandidātiem stāsta kinožurnāla kadri, kas veltīti VEF atslēdznieka Aleksandra

Grasa un kombināta «Rīgas manufaktūra» audējas Jūlijas Pilāgas darba gaitām.

Žurnālā parādīta gatavošanās pavarim padomju saimniecībā «Saliene», ziemas navigācija Ventspils ostā un PSRS Augstākās Padomes vēlēšanām un Padomju Armijas 36. gadadienai veltītais republikaniskais motokross.

Jāņa Fabriciusa piemineklis Ventspilī. (Pieminekļa autors — tēlnieks Jānis Zariņš)

Tautas jaunrades izstādes

Gatavojoties mākslinieciskās pasdarbības skatei, mūsu republikas pilsētās un lauku rajonos tiek organizētas tēlotājas un lietišķās mākslas pasdarbības izstādes.

Izstādes jau atklātas Gaujienā, Ērgļos, Viļņos, Baldonē, Rīgas pilsētās Kirova un Proletarietu rajonā.

Viena no interesantākajām un plašākajām ir Gaujienā atklātā izstāde. Tajā piedalās 327 dalībnieki no 14 pasdarbības pulciņiem. Izstādē eksponēti vairāk nekā 400 darbi.

Proletarietu rajona izstādē pārstāvēti vairāk nekā 200 rajona uzņēmumu un iestāžu darbinieku lietišķās un tēlotājas mākslas darbi. Sevišķi bagātīgi izstādē sakopoti izšuvumi. Te redzam ar labu gaumi darinātus galdautus, servietes, džemperus, sieviešu blūzes un jakas. Sevišķi krāšņi un meistariši izpildīti ir fabrikas «Juglās manufaktūra» meistares M. Zvirbulas tamborējumi un Autoelektroaparātu rūpnīcas grāmatvedes J. Kokas krustdūrienos izšūtais dzejnieka V. Majakovska portrets.

PATEICIBA

Izsaku sirsnīgu pateicību skolām, organizācijām un visām personām, kas atbalsta mani 50 gadu dzimšanas dienā.

Indriķis Lēmanis

Lasītāju vēstules

Novērst trūkumus Valsts Rīgas cirka darbā

Pulkstenis astoņi vakarā. Iedegas spoži starpeši, sākas kārtējā izrāde Valsts Rīgas cirkā. Mākslinieki dara visu iespējamo, lai ar augstvērtīgiem priekšnesumiem sagādātu skatītājiem patikamu atpūtu. Diemžēl, to pašu nevar teikt par cirka administrāciju, kuras darbā ir nopietni trūkumi.

Vispirms, cirka administrācija nerūpējas, lai savlaicīgi informētu darbaļaudis par programā paredzētajiem priekšnesumiem. Tā, piemēram, laikrakstos š. g. 20. janvārī bija paziņots, ka cirkā skatāma jauna programma, bet vērtīgi darbaļaudis meklēja cirka afišu, no kuras varētu uzzināt jaunās programmas saturu. Tik vien no sludinājumiem aizvēs un lielās reklamas cirka priekšā varēja uzzināt, ka cirkā priekšnesumus sniedz tīģeru dresētājs Aleksandrov, uzbeku jātniece Hodžajeva un Bermāna klaunu grupa. Pagāja vesela nedēļa, un tikai tad pirmo reizi (!) parādījās cirka afiša ar jaunās programmas saturu — 14 numuriem. Arī cirkā tagad varēja nopirkt programmas lapiņu. Tāni arī tie paši 14 numuri, tāpat viss kārtībā. Bet kārtības tomēr nav! Dala no minētajiem priekšnesumiem netiek demonstrēti. Un tā tas Rīgas cirkā notiek — pastāvīgi. Piemēram, š. g. 3. februārī no progra-

mas lapinā uzskaitītajiem priekšnesumiem netika rādīti četri (Paderini, Tvardovski, Naumovi un Lavrovi-Nikolajevi), bet to vietā sniedza Siņkovskas, Lisina priekšnesumus, kas nebija minēti ne cirka afišā, ne programmas lapinā.

Nepatīkami arī tas, ka priekšnesumus izrādē nesniedz tāda secībā, kādā tie minēti programmas lapinā.

Neuzpostas ir cirka foajē telpas, dažreiz to vienā galā redzami kaudzē samesti krēslī. Nav tāns ne cirka mākslinieku fotoattēlu, ne vitrīnu, kas pastāstītu par cirka mākslinieku radošo darbu.

Cirkā ir divas kases, bet tikai viens situācijas plāns, taču arī tas ir nepareizs. Piemēram, ja, vadoties pēc šī plāna, iegādājas biļetes uz malējām vietām Nr. 127 un 126 partera 6. rindā, tad, izrādās, ka šīs vietas patiesībā ir ar numuriem 122 un 121.

Ir nepieļaujami, ka vietu ierādītājas par programmas lapiņu pieprasā vienu rubli, kaut gan tā maksā 50 kapeiku.

Valsts Rīgas cirka administrācijai jāgādā ne tikai par augstvērtīgiem priekšnesumiem, bet arī par cirka apmeklētāju ērtībām.

Raimonds Pormalis

Turpinājums no 5. lpp.

Ir taču zināmi atsevišķi gadījumi, ka aktieri, balstoties uz savu meistarību un labāk pazīdami dzīvi nekā dramaturgs, daļēji novērš lomas trūkumus, padziļina tēlu, paceļ to augstākā līmenī, nekā tas ir autoram.

Tātad aktiera mākslas radoša panākuma pirmās priekšnoteikums ir dzīves pazīšana. Otrs noteikums ir meistarība.

Diemžēl, jāatzīst, ka aktieru vidē samērā bieži jāsaprotas ar inertiem ļaudīm, kuriem trūkst radošas zinātkāres, kuri neregri strādāt ar sevi un pilnveidot savu mākslu. Šādas laudis dzīve nesaudzē.

Daudzi pieredzējuši, vispāratzīti skatuves meistari mēdz teikt: «Tā esmu radis strādāt» vai «Tāda ir mana metode», vai arī «Tāda ir mana pēleja loma», pie kam to pasaka tik pašpārliecināti, ka jums kļūst skaidrs: ne par radošām šaubām, ne meklējumiem tie nevar būt pat runas. Starp citu, jāpiebilst, ka mākslā nevar stāvēt uz vietas — ja neej uz priekšu, tad krīti lejup.

Ikvienam padomju aktierim radoši jāapguš skatuves mākslas metode — K. Stanislavskas sistēma, kas pamatoti atzīta par socialistiskā realisma principu praktiskās pielietošanas līdzekli.

Taču radoši apgūt Stanislavskas sistēmu nav viegli. Nemākulīga, nepareiza tās pielietošana var izrādīties ļoti kaitīga. Daži teātra darbinieki, pāvērtī iepazīnušies ar «sistēmu», ieliek tās viedokļos un terminos gaužām nožēlojami un primitīvu praktisko saturu. Citi turpreti pielieto to dogmatiski, formāli.

Pielietojot «sistēmu» radoši, tas nozīmē tiekties attīstīt tās principus, nodoties drosmīgiem meklējumiem, novatorismam.

Mūsdienu teātra meistarū uzdevums ir tālāk izstrādāt skatuves mākslas teoriju. Daudzas aktiera mākslas problēmas vēl arvien izstrādātas ļoti nepilnīgi. Daudz nenoskaidrota vēl aktiera mākslas ārējās tehnikas jautājums — stila, žanra, vienota spēles veida jautājums, vārdu sakot, visā, kas saistīts ar aktiera mākslas formu. Ne velti mūsdienu teātra kritika ļoti bieži un pilnīgi pamatoti uzsver, ka izrādēs trūkst stila vienības, saskaņas. Atbildība par to pirmā kārtā gulstas uz režisoriem.

Ļoti bieži aktiera neveiksmes cēloņs ir tas, ka viņš patstāvīgi nestrādā pie lomas.

Ir aktieri, kuri strādā tikai meklējumu. Viņi neprot strādāt patstāvīgi, ārpus meklējumiem. Citi gan strādā, taču nepareizi. Viņi domā, ka strādāt pie lomas nozīmē bez gala, visdažākos veidos atkārtot savas lomas tekstu, meklējot vajadzīgās intonācijas. Bet tāda ceļa nekā, izņemot štampus, iegūt nevar. Starp citu, K. Stanislavskis apgalvoja, ka 90 procentiem aktieru darba pie lomas jānotiek ārpus meklējumiem. Aktiera patstāvīgā mājas darba uzdevums ir ar fantāzijas palīdzību iedzīvoties tēlā, apgūt attiecīgā personāža ķeršējo pasauli, viņa domas, sapņus, tieksmes, cerības utt. Strādāt pie tā var bezgalīgi. Mākslai ir augstas prasības!

Padomju aktieris ir izaudzis ne tikai profesionālā, bet arī politiskā, sabiedriskā un morālā ziņā. Mākslinieka augstais nosaukums mūsu zemē bauda pelnītu godu un cieņu. Tāpēc jo sevišķi

sāpīgi atzīt, ka aktieru vidū vēl ir ļaudis, kas ar savu rīcību nopulgo padomju aktiera labo slavu. Teātru vadītāji, kā arī partijas un sabiedriskās organizācijas aicināti ar lielāku stingrību un nesamerlinātību cīnīties par augstas komunistiskās ētikas un darba disciplīnas principu nostiprināšanu.

Sā jautājuma nepietiekama novērtēšana izpaužas arī tajā apstākļā, ka parastās izrādes mūsu teātros bieži vien ir daudz zemākā līmenī nekā pirmizrādes. Un skatītāji dažreiz nevar izprast — par ko īsti viena vai otra izrāde presē saslavēta. Lieta tā, ka pirmajās izrādēs, tēlodams godprātīgi un saņemdamas preses un atbildīgu personu atzinību, aktieris nodomā, ka nu var atpūsties, un turpmākajās izrādēs tēlo pavisām, vienaldzīgi, kā pagādās.

Padomju skatītājs pelna vislielāko uzmanību un rūpes. Viņš aug, un reizē ar to aug arī viņa prasības. Viņš prasa no padomju aktiera ne vien apzinātu darbu, bet arī ledvesmotu jaunrādī. Viņš grib uz skatuves redzēt padomju cilvēku tēlus visā viņu garīgajā bagātīgumā, visā viņu raksturu daudzveidībā.

Padomju skatītājs grib redzēt uz skatuves dzīvu, dabisku, dziļu un patiesu tēlojumu. Viņam vajadzīgas lielas domas un spilgtas jūtas. Viņš grib, lai dzīve uz skatuves virsmot, bangotu un dzirkstētu tāpat, kā tas notiek mūsu īstenībā. Viņam vajadzīga tāda skatuves māksla, kura ne tikai saviļņo, bet arī aizrauj! Ne tikai aizrauj, bet arī satricina! Ne tikai satricina, bet arī iedvesmo!... Iedvesmo dzīvi, cīņai un varoņdarbiem.

(No laikraksta «Sovetskaja Kulturna»)

Indokīna — frontē un aizkulīsēs

Reakcionāro komentatoru kori, kas veltīts Berlīnes konferences gaitas un rezultātu viltošanai, pavisam neviltoši skan sašutuma pilnas balsis par konferences pieņemto lēmumu aprija apspriedē Zenevā izskatīt Indokīnas miera atjaunošanas problēmu. Sevišķi aktīvi pret šo lēmumu uzstājas amerikāņu monopolu prese. Tas arī nav nekāds brīnums. Taču visiem tīri labi zināms, ka tieši ASV monopolists vismazāk var piecāties par pirmo mēģinājumu noregulēt Indokīnas problēmu starptautiskā sarunu ceļā. Šāda perspektīva vien, — nesen atzina «New-York Herald Tribune», — jāvērtē kā rietumu demokrātijas (lasī — rietumu agresīvo spēku, kuri nu jau vairāk nekā 7 gadus iedvesmo, organizē, finansē un ved asipalnu intervences karu pret brīvību mīlošo Vjetnamas tautu — M. V.) neveiksme.

Šis atzišanās gaismā var labi saprast gan amerikāņu preses paziņojumu, ka «kongresā aprindās» Berlīnes konferences lēmumu par Indokīnas problēmas izskatīšanu «uzpēmušas visai vēsi», un varētu gandrīz vai just līdzī Dž. F. Dallesam, kam — kā ziņo angļu avīzes — nācies dzirdēt ne mazumu pārmēģumu par savu piekāpību (!) šai jautājumā. Tiesa, mūsu līdzjūtību gan tūlā izgaissina vairāk nekā savādais veids, kādā ASV valsts sekretārs atspēkojis savus kritiķus, un, proti, apgalvojot, ka Indokīnas problēmas gaidāmi izskatīšana «esot liela... amerikāņu diplomātijas uzvara».

Taču ikviens kaut cik objektīvs cilvēks saprot, ka Indokīnas problēma uzņemta Zenevas konferences darba kārtībā nevis ar ASV gribu, bet gan pret ASV gribu, zem stipra Francijas un Anglijas delegāciju spiediena, kuras savukārt to darīja tikai tāpēc, ka neuzdrošinājās ignorēt savu valstu sabiedrības noskaņu. Indokīnas problēma uzņemta darba kārtībā tāpēc, ka Francijas tautas visplašākās masas pārliecinājus par «netīrā kara» bezperspektivitāti, tāpēc, ka kara turpināšana Indokīnā var atņemt ne tikai militāri politisku sakāvi franču kolonizatoriem, bet arī nopietni iedragāt visu imperālistisko lielvalstu jau tā stipri sašķobījušās pozīcijas kolonijālajā pasaulē. Nebūs lieki te atgādināt, ka par sarunām Indokīnas jautājumā abpus Atlantijas okeānam nerunāja nedz 1947. gadā, kad Francijas aizjūras teritoriju ministrs Kost-Florē paziņoja par «franču ieroču pilnīgu un galīgu uzvaru (!)», nedz 1950. gadā, kad ģenerālis Leturno deklarēja, ka «Francija ir tuvāk uzvarai kā jebkad», nedz 1953. gada jūlijā, kad ģenerālis Navars sacīja: «Mēs uzvarēsim un pēc gada būsīm pie mērķa», bet gan tieši 1954. gada ziemā, kad franču militāristu orgāns «Figaro» dzīldomīgi atzina, ka nav «absoluti nekādu izredžu uz militāru uzvaru», kad buržuāziskais žurnālists Klods Burdē dramatiski vaicāja: «Es nesaprotu, kādā veidā pēc mēs izputinām sevi un iznīcinām savu armiju Indokīnā?» un kad pazīstamais franču katoļu rakstnieks Moriaks deklarēja: «Miers Indokīnā nav vairs nedz novēlējums, nedz tieksme... Tā ir kategoriska prasība!»

Dabīgi rodas jautājums: kāds gan ir kolonizatoru stāvoklis Indokīnā? Pavisam bēdīgs. Septiņos kara gados franči pazaudējuši apmēram 320 tūkstoš karavīru. Neraugoties uz to, ka ik gadus Francija izdod «netīrā kara» tiešai finansēšanai 800.000.000.000 franku, tā zaudējusi Indokīnā vienu pozīciju pēc otras. Sevišķi strauji kolonizatoru stāvoklis pasliktinājies 1953. gada otrajā pusē un 1954. gada

sākumā. Šai laikā Indokīnas tautu — vjetnamiešu, laotiešu, khmeriešu — atbrīvošanās armijas, atvaļot visas amerikāņu un franču militāro ekspertu izstrādātās uzbrukuma operācijas, devušas izšķirošus triecienus frančiem Ziemeļvjetnamā, Patet-Lao (Laosā) un Kchmerā (Kambodžā). So triecienu rezultātā atbrīvota teritorija vairāk nekā 200 tūkstoš kvadrātkilometru platībā ar aptuveni 2,2 miljoniem iedzīvotāju. Pērnada decembrī Vjetnamas Tautas armija ieņēma pēdējo lielāko franču atbalsta punktu Ziemeļvjetnamā — Lai-Cau pilsētu. Rezultātā no Kinas Tautas Republikas robežas līdz Patet-Lao centrālajai daļai izveidojies kompakts, no kolonizatoriem pilnīgi atfirtis rajons. Kaujas rit dažus desmitus kilometru no Patet-Lao karaļa rezidences Luan-Prabanas. Kā nesen norādīja ķīniešu prese, pēdējie «Tautas armiju panākumi nostādījuši franču kolonizatorus kritiskā stāvoklī».

Ar sumām, ko gada laikā karam izdod Francija, varētu uzcelt 40.000 piecstāvu namu vai 6300 vidusskolu. Francijas Vispārējās Darba konfederācijas birojs nesen aprēķināja, ka ar līdzekļiem, ko iztērē 5 dienās kara vajadzībām, varētu palielināt katru franču strādnieka un ierēdņa algu par 5000 frankiem mēnesī!

Bezcērtīgā un netaisnīgā kara ietilšana Indokīnā izraisī augošu sašutumu visplašākajās franču tautas masās. Šā gada sākumā par kara izbeigšanu izteicās Parīzes un daudzu citu pilsētu municipalitātes, mieru Vjetnamā prasa dažādu virzīnu partijas un organizācijas. Un tomēr karš turpinās. Pat vairāk. Tieši pēdējās nedēļās atzīmēta liela kolonizatoru rosiņa Indokīnā, kur ieradies Francijas aizsardzības ministrs Plevens, ASV ārzemju operāciju pārvaldes vadītājs Haralds Stasens un Anglijas ģenerālkomisars Dienvidaustrumu Azijā Makdonalds. Runa ir, — to liecina gan amerikāņu, gan franču preses atsauksmes, — par agresīvā kara izplatīšanu, par Francijas militāro pūliņu pastiprināšanu un, galvenais, par ASV intervences tālāku aktivizēšanu.

Sakarā ar to ārzemju laikraksti norāda, ka jau iepriekšējos trijos gados ASV nogādājuši uz Indokīnu 340 lidmašīnu, 350 karakuģu, 150.000 ložmetēju un automātu, 240 miljonu patruņu, 15 miljonu artilērijas šāviņu un citus kara materiālus. «Interesētās firmas, — pasvītro «Associated Press» aģentūra, — gaida pasūtījumu paplašināšanu.» Lieta skaidra. Zaudējušās «noleta tirgu» Korejā, «interesētās firmas» drudžaini pieķērušās karam Indokīnā...

Karš Indokīnā vajadzīgs Vašingtonai arī kā viens no starptautiskā spēlējuma svarīgākajiem perēkļiem. Lūk, kāpēc ASV tik stūrgalvīgi vairās saklausīt Francijas sabiedrības kategorisko prasību pēc miera Indokīnā un dara visu, lai traucētu Indokīnas problēmas miermīlīgu atrisinājumu.

Tomēr nevar neatzīmēt, ka sakarā ar pretkara noskaņu krasi pastiprināšanos Francijā, daži realistikāki noskaņoti amerikāņu kongresmeņi, piemēram, Vailijs, Saltonstols, Džordžs u. c., ieteic «rīkoties uzmanīgāk Indokīnas krīzes jautājumā, lai kopā ar Indokīnu nezaudētu arī Franciju». — «Indokīna, — raksta sakarā ar to angļu konservatīvā prese, — ir rietumu pasaules Achileja papēdis».

Nav šaubu, ka tieši šie apsvērumi likuši rietumvalstīm piekrist tam, lai Zenevas konferences izskatītu Indokīnas miera atjaunošanas problēmu.

M. V.

ŠONEDĒL

Sodien Operas un baleta teātrī Latvijas PSR Tautas mākslinieka Emīļa Melngaila dzimšanas 80. gadadienai veltīts koncerts. Sākums plkst. 16.

1. martā Latvijas Padomju mākslinieku savienībā gleznotāju sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 18.

2. martā Rīgas pilsētas satiksmes un transporta tresta strādnieku klubā (Augusta Deglava ielā 1-a) rakstniecei Elīnai Zilītei veltīts vakars. Referāts. Koncerts ar Akademiskā drammas teātra aktieru piedalīšanos. Sākums plkst. 19.30.

2. martā Latvijas Padomju mākslinieku savienībā tēlnieku sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 17.

3. martā Filharmonijas zālē simfoniskais koncerts. Piedalās Latvijas PSR Radio simfoniskais orķestris. Dirigents LPSR Nopelniem bagātais mākslas darbinieks

L. Vigners Solists KPFSSR Nopelniem bagātais mākslas darbinieks prof. P. Serebrjakovs. Programā Ivanova 7. simfonija, Gliera uvertūra operai «Sachsenen» un Simonjāna klavierkoncerts. Sākums plkst. 20.

4. martā Mākslas darbinieku namā MDN operas studijas radošā darba vakars. Sākums plkst. 20.

4. martā Filharmonijas zālē prof. P. Serebrjakova klaviervakars. Sākums plkst. 20.

5. martā Latvijas Padomju mākslinieku savienībā grafiku sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 18.

6. martā LVS aulā Igaunijas PSR Valsts akadēmiskā vīru kora koncerts. Dirigents IPSR Tautas mākslinieks, Staļina premijas laureāts G. Ernesakss. Sākums plkst. 20.